

steg

Tidsskrift for kristen folkehøgskole nr 1 • 2024 • 88. årgang

Friksjon

Ungdommer om motstand side 6

Svend Brinkmann om opplevelsessamfunnet side 15

Hvordan skape trosfellesskap? side 26

Tom Arne Møllerbråten,
redaktør

Å gå trygt inn i det ukjente

Da vi var barn, talte vi som barn, tenkte vi som barn, forsto vi som barn. Men vi visste lite om det som var utenfor vår lille verden, for der hadde vi ikke vært.

Etter hvert som vi lærte å gå, gikk vår vei stadig ut til nye steder, ut i ukjent terreng. Større og større områder ble kjente for oss – og mange også kjære for oss. Ikke bare fysiske. Vi opplevde at bøker kunne fortelle oss viktige historier og ta oss med på spennende reiser når de voksne leste for oss. I enda større grad skjedde dette da de svarte uforståelige bokstavene ble til ord som ga mening. En mengde nye verdener ble åpnet for oss. Noen gode! Andre skremmende!

Gjennom år med skolegang fikk vi erfare at fremmede og ukjente fag ble til noe vi kunne forstå og beherske. Noen fag behersket vi godt, andre heller dårlig. Noen fag likte vi, andre likte vi ikke.

Ingen nordmenn er født med ski på beina, men mange av oss fikk ski i julegave ikke lenge etter at vi behersket å gå. Så var det ut i snøen med små glatte planker festet til beina. Gjennom knall og fall, og mer eller mindre press fra foreldre, lærte kroppen seg en koordinering vi kun kunne lære gjennom nettopp prøving og feiling.

Å lære noe nytt, å vokse og å utvide horisonten har alle det til felles at det handler om å gå ut i noe ukjent. Ikke alle erfaringer vi gjør med dette, er nødvendigvis gode. Noen ganger sier vi: «Dette skal jeg aldri gjøre igjen! Dette var ikke gøy!». Ubehagelig, men vi lærte noe om oss selv også da. Hvis vi har pådratt oss for mange slike ubehagelige erfaringer, er det likevel ikke rart vi heller velger det kjente framfor det ukjente. Vi kan lukke oss selv inne da.

Jeg tror folkehøgskole på sitt beste er å skape trygge og kontrollerte rammer for å dra på oppdagelsestur ut i det ukjente. En av de eldgamle dydene heter *fortitude*, mot. Det er den vi skal ønske velkommen og trene opp i elevene og sammen med elevene. «Mot er veien mellom feighet på den ene siden og overmot og dumdristighet på den andre siden», skriver Paul Otto Brunstad. «Mot er ikke det samme som ikke å være redd. For mye frykt fører til feighet, for lite fører til dumdristighet.»

Noen viser mot ved å si noe høyt i en gruppe. Andre viser mot ved å spenne ski på beina og sette utfor en bakke. Noen viser mot ved å synge solo. Andre viser mot ved å mestre et liv borte fra foreldrene sine. Mot har mange ansikter.

Dette nummeret av *steg* handler om friksjon fordi UNG2024 skrev at mange ungdommer ønsker seg et «friksjonsfritt» liv. Her kan du lese mange artikler med gode betraktninger rundt dette temaet. Les også om EPSI-undersøkelsen. Vi scorer høyt, men har også noe vi bør ta tak i der.

Takk til alle bidragsytere! Dere er uvurderlige.

God lesning! •

Steg – tidsskrift for kristen folkehøgskole
Utgitt av Noregs Kristelige Folkehøgskolelag (NKF) og Informasjonskontor for kristen folkehøgskole
Pb. 9140 Grønland, 0133 Oslo

Telefon: 22 47 43 00
E-post: nkf@ikf.no
NKF på nettet: www.folkehogskole.no/nkf

Mål og visjon:
steg – tidsskrift for kristen folkehøgskole er medlemsblad for NKF, men har også som mål å nå ut til en bredere leserkrets både i folkehøgskolen, skoleverket, media og i samfunnet. *steg* skal være et blad for faglig fornyelse, inspirasjon og debatt knyttet til de kristne folkehøgskolenes hverdag, pedagogikk, formidling av kristen tro og arbeid med dannelse.

Utgivelser: Fire nummer i året

Redaktør: Tom Arne Møllerbråten
tom.arne@sagavoll.no
Telefon: 91 57 11 57

Redaksjonsråd:
Tom Arne Møllerbråten
Marie Wiland
Andreas Melberg
Julie Byberg Bø
Jon-Peter Asperud, Oslofjord
Ruth Silje Boklund, Stavern
Øystein Vegge, Sunnmøre

Design: Kristin Skeie Antoine, KSA_design
Trykkeri: 07 Media AS
Forside illustrasjon: Karoline Holthjem Soldal

Abonnement: Kr 200,-

Norges Kristelige Folkehøgskolelag (NKF)
Kjersti Versto Roheim, Sagavoll fhs, leder
Geir Ertzgaard, Solborg fhs
Kjetil Rydland, Hurdal Verk fhs
Janne M. Severinsen, Sagavoll fhs
Hilde-Karin Mauky, Ålesund fhs
Tor Inge Askeland (leder IKF)

Informasjonskontor for Kristen Folkehøgskole (IKF)
Tor Inge Askeland, Kristiansand fhs, leder
Hildegunn Gjesdal Tennebø, Nordfjord fhs
Arnt Ole Grimstad, Sunnmøre fhs
Halvard Aase, Solborg fhs
Kjersti Versto Roheim (leder NKF)

Sekretariat
Andreas Melberg, daglig leder, andreas@ikf.no
Julie Byberg Bø, informasjonsrådgiver, julie@ikf.no
Johan Smit, økonomirådgiver, johan@ikf.no
Hilde Haugen, administrasjonssekretær, ikf@ikf.no
Marie Wiland, rådgiver skoleutvikling, marie@ikf.no
Mette Røstum, informasjonsrådgiver, mette@ikf.no
Terje Wehus, informasjonsrådgiver, terje@ikf.no
Steinar Sundvoll, organisasjonsrådgiver, steinar@ikf.no

Innhold

4 **Krise eller stolthet?**

6 **Unge om friksjon**

8 **Ansatte om friksjon**

12 **Rektor Granerud**

15 **Intervju med Svend Brinkmann**

20 **EPSI 2023: Fornøyde elever**

22 **Øyeblikk**

24 **La oss teste ChatGPT**

26 **Teologisk meningsdannelse**

30 **Å undervise om Israel-Palestina-konflikten**

34 **Manus til morgensamling**

36 **Motbakker**

38 **Internatlederen: Tuller du?**

42 **Bærekraftsprisen 2023**

44 **Folkehøgskolerådet**

46 **Quiz og kryssord**

Krise eller stolthet?

Av **Andreas Melberg**,
daglig leder i NKF og IKF

Vi har totalt færre elever i sektoren enn for et par år siden og arbeidsplasser rammes. Det er brutalt, og vi kan lett miste motivasjon. Da er det fantastisk å møte med-arbeidere på skoler som har en nedgang i elevtall som tenker nytt og har en enorm vilje til å vise det folkehøgskolen kan by på. Vi trenger å si til hverandre at dette er verdt å kjempe for. Motivasjon smitter. Vi trenger å bytte krise med stolthet og nytenkning.

Kriseprat på EVO – klart budskap.

Ofta går jeg med klær med reklame for folkehøgskolen. Det kan kalles en yrkes-skade, men det er alltid hyggelig med en tilfeldig folkehøgskoleprat. Etter en hard økt på en av EVO sine tredemøller fikk jeg brått et spørsmål fra en ukjent muskuløs bodybuilder: «Er det fortsatt noen som jobber på folkehøgskole? Skal ikke de legges ned?». Hardøkta ble lett av et så tungt spørsmål.

Heldigvis er ikke dette et kjent vers fra et krisekor, men når spørsmålet stilles av en

Lavere elevtall på noen skoler skaper lett krisekor. Det er forståelig når det rammer arbeidsplasser. Men la oss heller velge stolthet over alt vi får til. Vi trenger det utad. Og dere har grunn til rak rygg, fordi dere jobber i en skole som gir motivasjon og danning som unge omfavner etter mye og lang pliktlæring.

publikummer, er det krisesolister han har hørt. Økta på EVO ender med en intens intervallprat om folkehøgskolen. Budskapet ble klokkeklart. Vi har fortsatt mange elever. Vi er alltid i endring. Vi har et kruttsterkt personale på skolene som er topp motivert. Elevene forteller om magisk endring. Vi er stolte. Bodybuilderen har blitt en ambassadør.

Motivasjon til motivator. Ingen kan motivere bedre enn folkehøgskolen. Unge er sulteforet på motivasjon for læring. Samfunnet trenger motiverte unge.

For noen skoler er det litt bakke opp og elevtall ned. Da trenger landets beste motivatorer selv motivasjon. Ærede ansatte på folkehøgskole, dere skal med rett rygg og hevet hode fortelle om jobben dere gjør. Om folkehøgskolens enorme virkning på unge og samfunn. Lavt eller høyt elevtall. Dere leverer år etter år. Gir et indre driv til unge enten de skal bli leger eller er skikkelig skoletrøtte når de står på tunet. Rop ut til venner, naboer, slekt og medier. Folkehøgskolen

lever, og leverer. Vi er et korps framsnakkere av skoleslaget der du er en viktig medspiller. Ikke fordi vi trenger elever, men fordi elevene og samfunnet trenger folkehøgskolen.

«Lovsang» for fremtiden. Til sommeren presenterer Kunnskapsdepartementet ny folkehøgskolelov. Det er drøye 20 år siden sist, og nesten uansett innhold, har vi vunnet. Politikerne vil ha folkehøgskole og tenker visjonært om det vi kan få til. Vi får en egen lov og stabilitet i lang tid. Sikkert med noen endringer vi liker, og noe som er «krise». Da er jeg stolt over at skoler og ansatte har opprettet NKF og IKF.

I disse dager jobbes det fra folkehøgskolenes sentrale ledd for alt vi liker. NKF og IKF er der for deg og din skole når politikere skal dannes og lov skrives. Det hele blir et jubelkor når vi sammen med stemmene til våre frilynte venner nå synger «lovsanger» i Folkehøgskolerådet. En lov for danning og fremtid for skoleslaget der du er viktig medspiller. •

Brått fikk jeg et spørsmål fra en ukjent muskuløs bodybuilder: «Er det fortsatt noen som jobber på folkehøgskole? Skal ikke de legges ned?»

Mange unge ønsker å leve et liv uten motstand: – Ikke realistisk

Målgrupperapporten UNG2024 viser at mange ungdommer ønsker et friksjonsfritt liv.

Av Julie Byberg Bø

Egentlig vil jeg ha minst mulig motstand i livet mitt, selv om jeg ikke tror det er realistisk, sier Emma Remine Opofto Aspelund, elev på

Foto og Video ved Danvik Folkehøgskole.

«Aldri før har vi hørt de unge snakke så mye om økonomisk forutsigbarhet, stabilitet og et ønske om et friksjonsfritt liv», ifølge

Målgrupperapporten UNG2024.

UNG er en årlig studie av utviklingstrekk hos norsk ungdom i alderen 15 til 25 år. Den kalles et dypdykk i de unges univers.

– Motstand gjør at man lærer. Nå er jeg glad jeg har hatt motstand tidligere, siden det har ført meg dit jeg er i dag, sier Ali Ilyas Mohamed, elev på Skuespill for scene og film, ved Danvik folkehøgskole.

Motstand i oppveksten. – Det var ikke mange i mitt miljø som var helt med på at jeg skulle starte på folkehøgskole. Jeg valgte å gjøre det på tross av at det var vanskelig, sier Mohamed.

UNG2024 viser at dagens unges ambisjon er et helt normalt liv, innenfor A4-rammer. De søker stabilitet – noe vi ser gjenspeiler seg i tallene.

– Jeg vet ikke om det har noe med vår generasjon å gjøre, men alle blir stressa når man opplever motstand. Ungdomstiden min var preget av mye motstand og jeg slet mentalt. Da var det ganske kjipt, sier Aspelund.

Likevel ser Aspelund i ettertid at hun har vokst på utfordringene hun fikk i oppveksten.

«Det var ukomfortabelt, men gøy å gå utenfor komfortsonen og slippe seg løs og bare gjøre det.»

– Mohamed

– Jeg klarer å håndtere andre og utfordringer bedre nå. Man vokser av ting man går gjennom, sier hun.

Likevel ville hun unngått utfordringene i oppveksten dersom det var mulig.

Lært av utfordringene. – Alle har en mental helse, og alle har problemer. Jeg brukte mye av min ungdomstid på rommet fordi jeg ikke turte å gå ut. Når jeg ser tilbake skulle jeg ønske at jeg turte å oppsøke andre tidligere, sier Aspelund.

Hun tror hun nå møter andre mennesker og snakker med dem på en bedre måte grunnet utfordringene hun selv har opplevd.

– Etter at jeg begynte på folkehøgskole, har jeg gått veldig utenfor min komfortsone. Jeg har blant annet snakka med så mange nye mennesker, flyttet sju timer hjemmefra og hatt skikkelig hjemlengsel, sier hun.

Brenner for skuespill. Mohamed gikk første året på videregående på Bygg og anlegg. Andre året gikk han rørliggerlinja.

– Det var en tøff tid. Jeg var svært usikker på hva jeg ville bruke livet mitt på. Jeg følte verken bygg eller rørligger var helt min greie, sier han.

En venn fortalte Mohamed om folkehøgskole.

– Jeg hadde aldri hørt om det før, sier han.

Han gjorde research og kom innom mange folkehøgskoler. Til slutt fant han skuespillerlinja på Danvik.

– Jeg har alltid vært interessert i skuespill og trives kjempegodt. Det er noe jeg virkelig brenner for og vil fortsette med, sier han.

Vokser. – Jeg tror man vokser av motstand, sier Mohamed.

– Hva tenker dere om at ungdommer på folkehøgskole i mange tilfeller oppmuntres til

«Ungdomstiden min var preget av mye motstand og jeg slet mentalt. Da var det ganske kjipt.»

– Emma

å gå utenfor komfortsonen?

– Jeg synes det er bra. Det er godt å bli oppfordret til å steppe utenfor komfortsonen på folkehøgskole. Likevel er det viktig med et godt støttesystem både på skolen og hjemme om det skulle bli for mye, sier Aspelund.

Etter at hun kom på folkehøgskole, har hun utfordret seg på å være mye mer foran kamera som programleder og i andre settinger.

Utenfor komfortsonen. – Det skjer noe fint når man møter andre med samme interesse som deg, sier Mohamed.

Han har klart å gjennomføre flere ting på folkehøgskolen som han aldri hadde trodd tidligere. Blant annet monologforestilling. Der man står alene foran et publikum og spiller ut en scene.

– Det var ukomfortabelt, men gøy å gå utenfor komfortsonen og slippe seg løs og bare gjøre det.

Mohamed mener folkehøgskolen spiller en god rolle i ungdommers liv.

– Lærerne forstår hva elevene sliter med. Det er noe med å klare å gi slipp og bli komfortable, sier han. •

Et friksjonsfritt liv?

Av Marie Wiland

Vi har spurt fire folkehøgskoleansatte tre spørsmål om sitt eget og elevenes forhold til uttrykket et «friksjonsfritt liv». Det er spennende å merke seg forskjeller og likheter i deres refleksjoner.

1. Mange ungdommer ønsker «å leve et friksjonsfritt liv». Hva tror du de legger i det?
2. Forstår du ungdommer som tenker slik? Kjenner du det igjen fra egen ungdomstid?
3. Hva har folkehøgskolen å tilby ungdommer som ønsker «friksjonsfritt liv»? Gi dem det de ønsker, eller ikke?

Olaug Sløgedal

Linjelærer Ledertreningslinja + elevveileder på Folkehøgskolen Sørlandet

1. Det handler nok om å «komme lett til det», å møte lite motgang, slippe å uroe seg, ikke kjenne på sorg, savn eller smerte. De har lite erfaring med det, og da kjennes det overveldende og uhåndterbart.

2. Jeg kan ikke huske at jeg tenkte slik i ungdommen, det var jo vanlig at det var noen motbakker i livet. Men kanskje har jeg større behov for å leve friksjonsfritt nå i voksen alder? Vi kjøper oss fri fra mange ubehageligheter, og dyrker de lettvinde løsningene. Kanskje de unge har lært av oss???

3. Jeg er overbevist om at ungdommer, så vel som oss voksne(!), også trenger motstand og motbør. Hvordan kan de ellers bli så robuste at de kan møte det livet faktisk har å by på?

Vi ansatte i folkehøgskolen er mye til stede i livet og dagene til elevene, derfor har vi en unik sjanse til å gi elevene øvelse i å takle utfordringer i møte med opplevelser og andre mennesker. Det er derfor viktig at vi som jobber i folkehøgskolen er oss bevisst det ansvaret og den muligheten vi har for å gi elevene den motstanden de trenger for å

vokse seg robuste.

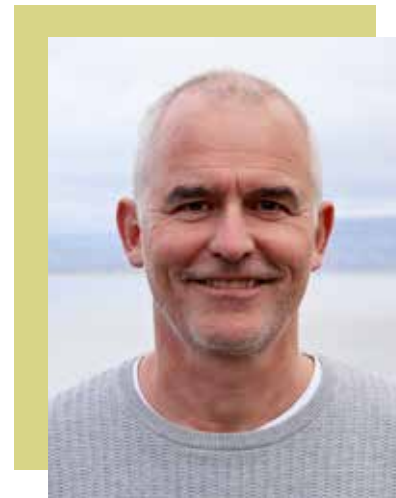
Våre linjetilbud, fellesopplegg og møtepunkt legger opp til at elevene skal pushe grensene sine både faglig, sosialt og personlig.

Bare det å komme til en folkehøgskole med mange andre mennesker er for mange en veldig stor utfordring. Det går ikke å gå «tørskodd» gjennom et folkehøgskoleår. Her står mulighetene til å vokse i kø! De bør vi bruke godt!

Heldigvis har elevene en stor heiajeng med medelever og ansatte som hjelper de til å møte disse utfordringene! Det er en gave for en folkehøgskoleelev! •

Olav Arntzen

Rektor på Trondheimsfjord folkehøgskole

1. Jeg har aldri hørt elever bruke uttrykket friksjonsfritt, men mange har sagt de vil ha det mere chill eller mindre stressende. Jeg tror det toucher det samme: Jeg vil bort fra skolen, stresset, prestasjonspresset og maset. Jeg vil håndtere meg selv alene og sammen med andre uten ytre, og helst indre, konflikter. Jeg vil bort fra problemene mine. Karakterjaget. Mine foreldres problemer. Angsten min.

2. Både ja og nei. Ja, fordi jeg selv dro til Rødde folkehøgskole som 15-åring ettersom jeg (etter bare 9 år) var lei av skolebenken og karakterer, og ikke kunne tenke meg å begynne rett på videregående skole. Det var i en tid da G eller 4 på prøven var helt greit, vi trente fordi det var gøy, ikke fordi vi måtte ha en perfekt kropp, de voksne hadde god tid, ingen Facebook, og foreldrene var verdens snilleste (noen av dem.) Og likevel lengtet jeg etter en annerledes og enda bedre tilværelse.

3. Nei, fordi verden er i stadig endring, og ungdommene bør en eller annen gang ha lært og forstått at friksjon er en slitsom men nød-

vendig bestanddel i et liv som skal bygges. Jeg husker godt natten før avsluttende eksamen i matematikk i 9. klasse. Før jeg la meg, skulle jeg slå inn en spiker i vegg, men traff i stedet tommelen relativt kraftig. I halvsøvne ble natten en salig pinefull blanding av verkende fysisk smerte, matematiske formler som kvernet rundt i hjernen, stress om å sovne, og en klump i magen fordi jeg gruete meg til eksamen. Men tross smerter og minimalt med søvn gikk eksamen bra den. Lærdommen var 2-delt: Det er krevende med både fysisk og psykisk smerte, men det hender jo at det går bra til slutt! Og om det så hadde gått dårlig, ville det å bekymre seg for morgendagen faktisk ikke hatt noen hensikt.

Nei, vi bør absolutt ikke tilby ungdommene et friksjonsfritt liv, men minne dem om hva det å være et helt menneske betyr. At utfordringer og motgang er en del av livet. At «Som dine dager er, så skal din styrke være». Men vi kan gi dem et skikkelig pusterom samtidig som vi lærer og dyktiggjør dem til å håndtere de utfordringene de møter. Og vi kan vise dem Kolbein Falkeid sitt dikt: «Hvor hadde vi det fra?». •

Dag Arnold Gryting

Internatleder på Danvik folkehøgskole

1. Hvis jeg skal gjette, så handler det vel om at de ønsker et problemfritt liv, uten for mye stress, press og mas fra omgivelsene. Sånn blir det vel sjelden. Egentlig bør vi nok ikke be om å slippe problemer, vi bør heller be om styrke og kraft til å klare å stå i eller løse problemene.

Den tyske filosofen Friedrich Nietzsche har sagt at det som ikke tar livet av deg, gjør deg

sterkere. Ofte er det utfordringene i livene våre vi vokser på. Sagt på en annen måte – jeg tror at det er mulig å lære og vokse av selv den vanskeligste erfaringen.

2. Når du er ung, så er det kanskje naturlig å tenke sånn. Ungdomstiden er for mange utfordrende, spennende, forvirrende og lærerik på samme tid. Det er mange endringer som skjer, både fysisk, psykisk, sosialt og kulturelt. Det

<< er også mange valg som må tas, og mange forventninger som må møtes. Så blir vi jo klokere etter hvert. Jeg var en ganske forsiktig fyr i barndommen og deler av ungdomstiden. Etter hvert tok jeg en bestemmelse om å søke uroen. I uroen kommer læring og kreativitet. Det er der vi utvikler oss. Derfor har jeg turt å ta opp ting i relasjoner som jeg har skjont kan skape ubehag, og jeg har gått inn i prosjekter hvor jeg har visst at det kan bli ubehagelig og usikkert.

3. Det vi jobber med er å skape en trygg arena der elevene våre kan våge å møte friksjonen. Der de kan lære at det ikke er farlig, at det kan være en kilde til utvikling, endring og mening. De vil møte friksjon seinere i livet, så oppgaven vår blir ikke å ta bort alt som er utfordrende, vondt og vanskelig, men å gi elevene verktøy til å håndtere det. •

Ruth Silje Boklund

Sosiallærer og linjelærer på Stavern folkehøgskole

1. En medievider, Tony Watkins sa, (fritt oversatt) at det som kjennetegner vår ungdomskultur, er at man ønsker å heller leve i en nestenvirkelighet, snarere enn den virkelige virkeligheten. Dette opplever jeg er ganske treffende og riktig. Man bruker mye tid på å konsumere underholdning, og man har en fluktrute fra for eksempel ubehagelige følelser, kjedsomhet, konflikter som skal ryddes opp i ansikt til ansikt, som ofte er via eller på skjerm. Man gjør det slutt med kjæresten på melding, eller krangler på snap, man ghoster når det er noen man ikke ønsker å treffe igjen eller snakke med. Vi klarer å holde livet på en skjermbredde avstand. Når fluktruten er så god og lett tilgjengelig, tror jeg både øvelsen i å håndtere friksjon og ubehag er mye mindre, og det er så mye lettere å unngå smerten ved å døyve den. Det er jo ofte lettere å leve i en nestenvirkelighet.

2. Nå trakk jeg frem skjerm om en av årsakene til at man kanskje ikke er så trent på friksjon, men det er nok mer sammensatt enn som så. Vår kultur og vår virkelighet i Norge gir kanskje ikke så stor plass til det som naturlig er utfordrende i en del andre kulturer, fordi vi på mange måter er beskyttet fra mange eksistensielle utfordringer. Jeg forstår også at med litt utrygghet i verden, så søker ungdommer mer til det som er trygt. Vi er også ganske konforme i vårt tankesett i Norge, og min opplevelse er at ungdommen i dag er enda mer trygghetssøkende enn før. Når jeg, som en klassisk Gen X'er var ungdom, så var det individuell frihet som var viktig. Og det å leve et liv som ikke de voksne hadde kontroll over, og visste om, det var viktig. Nå blir ungdommer voksne, sammen med og i samarbeid med voksne, i stedet for å gjøre det i fraværet av foreldre, forteller boka *UNGDOMMEN* av Guro Ødegård og Willy

Pedersen (red.), 2021. Dette opplever jeg i stor grad at stemmer, og gjør at jeg ikke helt kjenner meg igjen i dagens ungdom. For meg handlet mye av ungdomstiden om å prøve, feile og ta litt sjanser – og det var hvertfall ikke foreldrene våre vi spurte om råd!

3. Jeg er nok ikke så tilhenger av et friksjonsfritt liv, for den smellen med virkeligheten kommer - før eller siden. Livet er ikke for pyser, og det er IKKE friksjonsfritt. Men vi må nok ta på alvor at det er mer krevende for mange ungdommer, enn vi kanskje tenker. Det å ta sjanser, våge seg ut på noe man ikke har gjort før, flytte hjemmefra og så videre. Det er en realitet, så det ville vært synd å lukke øynene for det. Men jeg mener nok at vi, i folkehøgskolen, har alle muligheter til å utfordre på måter som ungdommen opplever som overkommelig, trygt, og kan oppleve mestring, vekst og ønske litt mer friksjon i livet velkommen. •

Sagt om mot

Mot er ikke fravær av frykt, men triumf over den. Den modige er ikke den som ikke føler seg redd, men den som overvinner den.

– Nelson Mandela/Aristoteles

Mot er veien mellom feighet på den ene siden og overmot og dumdristighet på den andre siden. Begge avvik viser mangler på selvinnsikt og situasjonsbevissthet.

– Paul Otto Brunstad

Motet har sine grenser som alle andre dyder; overtrer vi dem, befinner vi oss på lastens veier.

– Michel de Montaigne

Rektor på Alta folkehøgskole: – Man lærer utenfor komfortsonen

– Om jeg egentlig ville levd friksjonsfritt, så er ikke det forenlig med å være rektor på en skole, sier Andreas Granerud, rektor på Alta folkehøgskole.

Foto: Svein Finneide

Av Julie Byberg Bø,
informasjonsrådgiver IKF

Hver dag ønsker jeg å leve et friksjonsfritt liv. Imidlertid er det nok ikke det jeg egentlig ønsker. Egentlig vil jeg leve et meningsfullt liv der jeg utfordres, løser utfordringer, vokser som menneske og har gode meningsfulle relasjoner til andre mennesker, sier rektoren.

Granerud startet som rektor på Alta folkehøgskole sommeren 2020.

Han tror å leve et friksjonsfritt liv uansett er en umulighet. Likevel tror Granerud at det er naturlig at vi som mennesker gjerne ønsker det – spesielt i møte med dagens verden.

– Om jeg egentlig ville levd friksjonsfritt, så er ikke det forenlig med å være rektor på en skole. Når alt kommer til alt, så gjør friksjoner at vi vokser som mennesker, og det ville jeg ikke vært foruten. Til tross for at jeg enkelte dager lengter etter å leve som en eremitt på fjellet, eller i det minste ha en rolig ferie, sier han.

«Uheldig utvikling». – Et friksjonsfritt liv er uansett en umulighet, men at vi som mennesker gjerne vil ha det er helt naturlig, spesielt i møte med dagens verden, sier Granerud.

Ifølge Målgruppestudien UNG2024 ønsker unge å leve et friksjonsfritt liv. «Aldri før har vi hørt de unge snakke så mye om økonomisk forutsigbarhet, stabilitet og et ønske om et friksjonsfritt liv», kommer det fram i studien.

– Jeg har ikke jobbet så lenge i folkehøgskolen at jeg kan sammenligne langt tilbake i tid, men unge i dag vokser opp i et annerledes samfunn enn for bare 10-15 år siden, sier Granerud.

Han kan forstå at unge og voksne ønsker et mer friksjonsfritt liv i møte med større grad av usikkerhet.

– Jeg tror egentlig det henger sammen med at vi som mennesker har to ulike behov som går i motsatt retning. Vi står midt mellom et behov for trygghet og et behov for vekst, sier han.

Bør ikke være et mål. – I en verden som oppleves som trygg og forutsigbar vil vi naturlig strekke oss mot det ukjente hvor vi kan utvikle oss. Når verden derimot oppleves

«Vi står midt mellom et behov for trygghet og et behov for vekst.»

som utrygg og uforutsigbar så er det naturlig å søke mer mot det trygge, sier Granerud.

Granerud mener at et friksjonsfritt liv ikke bør være et mål.

– Folkehøgskolens mandat er å danne mennesker. Dette krever nettopp at vi utsettes for friksjon. Et samfunn er avhengig av at vi lærer oss å håndtere dette. Vår oppgave er å bidra til at ungdommene mestrer livet, og at de kan finne seg selv. Dette innebærer å tåle friksjon, sier Granerud.

Han opplever at dagens verden i større grad preges av spenninger mellom ulike ideologier.

– Jeg opplever meningsrommet i dag som mindre enn tidligere. Nå får man gjerne bekreftet meningene sine i et ekkokammer på sosiale medier, noe jeg mener er en uheldig utvikling, sier han.

Gleder og utfordringer. – Gjennom et folkehøgskoleår går ansatte og elever gjennom flere gleder og utfordringer sammen. Stort sett kommer vi godt ut av det med hverandre, sier Granerud.

Han synes det beste ved jobben som å samarbeide med dyktige kollegaer og engasjerte unge voksne gjennom et helt skoleår.

– Det mest utfordrende er dilemmaene

man til enhver tid møter som rektor. Dette handler ofte om økonomiske og tidsmessige prioriteringer. Det er veldig mange gode ting man kan gjøre og det er noen ganger utfordrende å prioritere.

Ut av komfortsonen. – Er det alltid riktig å presse ungdommer utenfor sin egen komfortsone?

– Som folkehøgskole bør vi møte den enkelte elev der den er. Noen elever har nytte av å utfordres for å kaste seg ut i livet, mens andre har kastet seg på dypt vann bare ved å starte på folkehøgskole, sier Granerud

– På hvilke områder mener du det er viktig å gå utenfor komfortsonen?

– Det er viktig å gå utenfor komfortsonen i møte med andre mennesker. Det er krevende å møte mennesker som er ulik oss selv, men vi trenger det, sier han.

Utfordrer seg selv. – Det er i grunnen ikke stor forskjell på personalet og elevene på om man bør presses ut av komfortsonen. Vi er alle mennesker som kjenner på de samme spenningene, sier Granerud.

Han peker likevel på forskjellen ved at personalet er på jobb og at man da må kunne kreve mer enn man gjør av elevene.

– Heldigvis opplever jeg at ansatte hos oss går en ekstra mil når det er nødvendig. Å jobbe i folkehøgskolen handler i svært stor grad om å jobbe med mennesker.

Selv går Granerud ofte ut av komfortsonene ved å si ja til ting han blir spurt om fordi han egentlig har lyst. Når dagen derimot kommer så kan han angre på at han i utgangspunktet sa ja fordi han gruer seg.

– Det kan for eksempel være å holde et foredrag eller noe annet der jeg skal prestere noe foran andre mennesker. Da er det greit å ha bestemt seg på forhånd for at det jeg har sagt ja til skal jeg gjennomføre, slik at ikke følelsene der og da står i veien for det jeg egentlig vil, avslutter han. •

«Vår oppgave er å bidra til at ungdommene mestrer livet, og at de kan finne seg selv. Dette innebærer å tåle friksjon.»

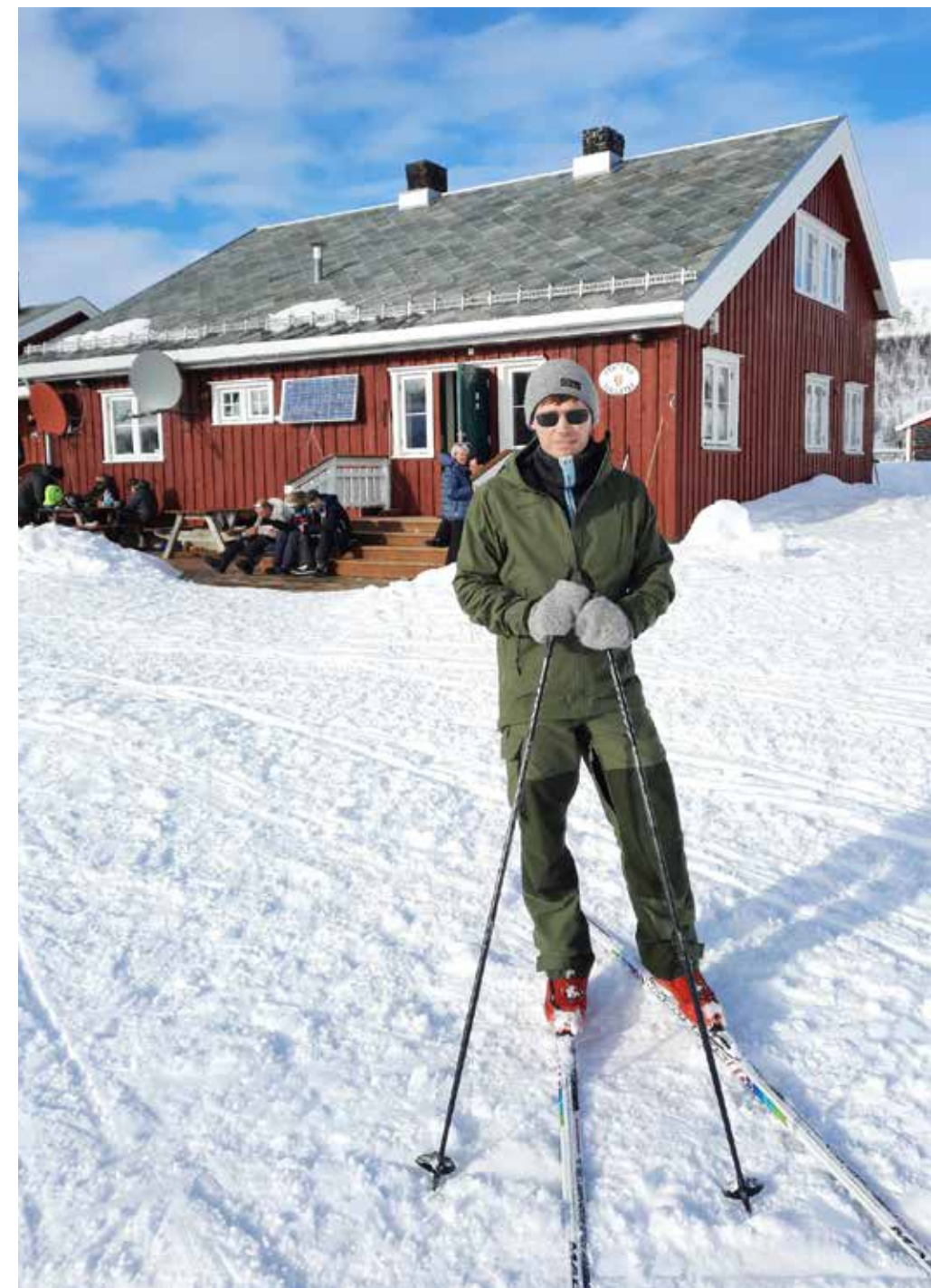

Foto: Shutterstock

Svend Brinkmann til folkehøgskolene:

Hvis dere reduserer dere til et opplevelsestilbud, er dere ikke lenger noe særlig

Vårt samfunn har tatt en dreining hvor vi ikke lenger møtes om alt det vi deler, men i bunn og grunn snakker om oss selv når vi burde snakke om det store «vi».

Av Mikkel Poulsen, journalist.
Oversatt til norsk av Geir Ertzgaard.

Dette intervjuet er først publisert i bladet til de danske folkehøgskolene, Højskolebladet.

Med sin nye bok *Oplevelsessamfundet* (dansk utgave, red. anm.) vil psykologiprofessor Svend Brinkmann gjenfinne verdens objektive verdi og dra oss ut av våre opplevelshuler. I denne bevegelsen spiller folkehøgskolene en spesiell rolle, mener han.

Jeg føler. Tenk et øyeblikk tilbake på din siste samtale. Var det noen som forklarte seg eller argumenterte for noe med å begynne setningen med «Jeg føler» i stedet for «jeg mener», eller rett og slett bare konstaterte at noe var på en bestemt måte?

I så fall har opplevelsesamfunnet sneket seg inn på deg – og det er ikke bare en grinete bemerkning fra språkpolitiet. Ifølge den toneangivende professoren Svend Brinkmann, som de siste ti årene har hjulpet oss til å si nei, stå fast og tenke oss om, er det viktigere ting på spill.

– Det er med gode intensjoner vi har innført denne måten å snakke på. Men de gode intensjonene risikerer å ramme oss som en boomerang, fordi det kan føre til at vi slett

ikke kan nå hverandre lenger. At vi bare lener oss tilbake med hvert vårt lille opplevelsesrom, hvor den ene opplever det ene, mens den andre opplever det andre. Så stopper samtalen der, fordi vi liksom har vedtatt at vi bare har opplevelser av verden og ikke lenger én felles verden, sier Svend Brinkmann, som nettopp har kommet ut med boken *Oplevelsessamfundet*.

På en telefonforbindelse tvers over vår felles verden må både professoren og denne journalisten ta seg selv i å bruke opplevelseslingo: «Jeg tenker at du mener ...», «Min opplevelse er ...» og «Jeg føler bare at ...».

Opplevelser finnes ikke. Dette kommer ifølge Svend Brinkmann av den erkjennelsesmessige feiltagelse der de fleste av oss tror at det sanneste man kan uttale seg om, er hvordan man opplever noe. Men ganske radikalt for en professor i psykologi mener han rett og slett at opplevelser ikke fins. Men hei, stopp! Det er ikke slik undertegnede opplever det.

Men hva betyr det at vi lever, snakker

og forstår ting i rammene av et opplevelses-samfunn? Og hvilke konsekvenser har dette for vårt felles liv, hvis vi for eksempel er uenige?

Subjektivt. *Oplevelsessamfundet* handler om at viktige deler av vårt felles liv blir gjort til opplevelser – eller blir forstått på den måten. Det vil si at det subjektive perspektiv får forrang. Det gjelder i politikken, i etikken, og til og med i estetikken, argumenterer Svend Brinkmann. Målestokken for vår verden blir individets oppfatning, og fordi den er flyttet inn i selvet, er den blitt unik for hver og en av oss. Men da er det ingen måte å måle det felles objektive på, sier han.

– Det viktige for meg, er at vi ikke taler om noe subjektivt når vi taler om det normative, særlig i forhold til etikken. Når man erkjenner at man ikke kan forstå det normative ut fra det subjektive – at det ikke kan være noen betydning, noen mening, noen verdi – åpner det for en utrolig spennende og relevant diskusjon: Hvor kommer det normative fra? Er det fellesskapenes historiske

«Hvor kommer det normative fra? Er det fellesskapenes historiske tumulter og utvikling, er det Gud, er det universet?»

<< tumulter og utvikling, er det Gud, er det universet? spør Svend Brinkmann.

Fortrylle verden. En smule mer mystisk blir det når man forstår at han med sin nye boks argumentatoriske besvergelses vil fortrylle verden på nytt, det vil si å gi den objektiv verdi på nytt. For opplevelses-samfunnets mantra er at verdi er noe vi opplever, og dermed fins det verdifulle kun i vårt eget indre.

Det er konsekvensen av det som sosiologen Max Weber kalte verdens «gjenfortryllelse», hvor verden er blitt tom for mening, formål og verdi, for det fins flere og flere vitenskapelige forklaringer på hva man kan kalle det uforklarlige. Og fordi den slags har stor betydning for oss, har vi puttet det inn i opplevelsesrommet, sier Svend Brinkmann. Og så ender vi opp med å granske oss selv for å finne meningen med alt sammen.

Løgstrup. Men at normer og verdier har objektivitet, betyr ikke at de alltid har vært slik – eller at de ikke an endre seg. Psykologiprofessoren, som har en viss forkjærlighet for filosofi, forklarer sitt synspunkt med å henvise til teologen og filosofen K. E. Løgstrups idé om at etikken i seg selv krever noe av oss.

– Noen av de normene som stiller krav

til oss, er historisk og kulturelt spesifikke. De forandrer seg, men det betyr ikke at de ikke stiller krav til oss. Men så ligger det under der igjen en etisk fordring om å bruke makten over den andre til den andres beste, som kommer av den grunnleggende gjensidige avhengighet mennesker imellom. Og hvis det ikke var en førkulturell etisk fordring, kunne det slett ikke eksistere et sosialt liv slik vi kjenner det, sier Svend Brinkmann.

Det fins altså noe som er forut for oss og våre opplevelser og meninger. Leseren kan jo prøve å begrunne sin egen etikk i personlige opplevelser, og overveie om det kan føre til noe som andre kan være enige i?

Toalett og politikk. I boken bruker Svend Brinkmann et pussig eksempel, som de fleste sikkert kjenner igjen: Man kan bli bedt om å evaluere sin opplevelse av flyplassens toalett, eller av forsendelsen av en pakke eller besøket på apoteket. Kanskje litt irriterende, men harmløst, kan man jo tenke. Og kanskje er det en god ting at vi får offentliggjort noen vurderinger av kvaliteten av forskjellige produkter og servicetjenester, så vi kan gjøre noen åpne, opplyste valg. Eller hva?

– Jo, men når vi gjør det, så reduserer vi det som skjer til noe subjektivt. Og da vil jeg si at det er bedre for demokratiet at man

begrunner hva man syns og mener, at man argumenterer for det ene eller det andre. Ta for eksempel den politiske diskusjonen om hvordan man bør innrette samfunnet. Den samtalen reduseres til en stor meningsmåling: Hva har du mest tillit til? Hva er du mest enig i? Her er det avgjørende at vi i Danmark har et ideal om demokratiet som samtale. At man ikke bare stanser ved det umiddelbare og stemmer på den som taler mest til en subjektiv opplevelse, at man går inn i en samtale og er villig til å bevege seg dersom noen andre har bedre argumenter. Hvis vi reduserer politikk til opplevelser, opphører det deliberative ved demokratiet – det at vi kan undersøke hverandres argumenter, holdninger og verdier, og selv bli klokere. Det er i politikken jeg ser den største risikoen ved opplevelsessamfunnet, sier Svend Brinkmann.

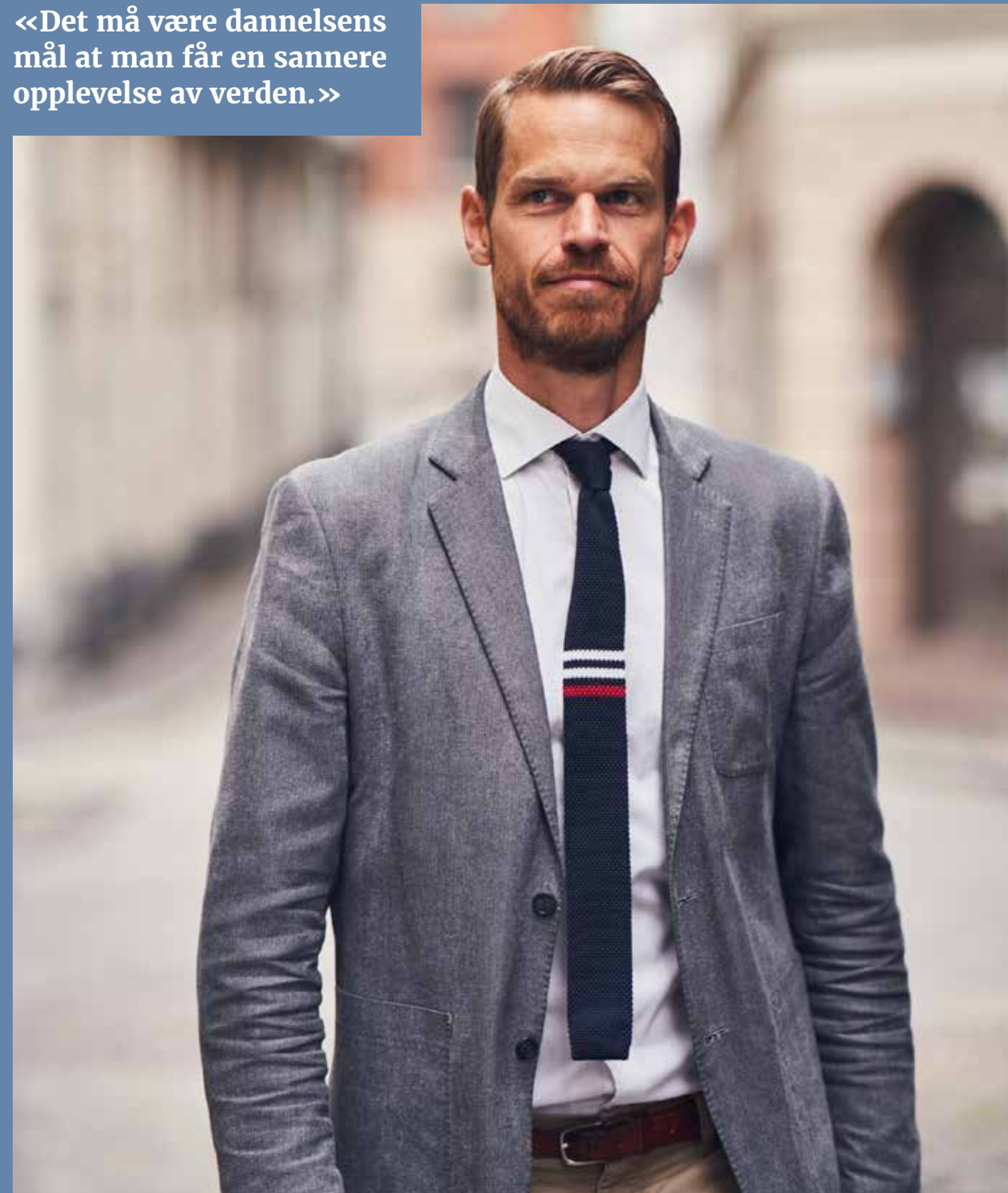
I boken blir denne risikoen personifisert ved den tidligere amerikanske presidenten Donald Trump. Uansett hva fakta er, så tror han på sin egen fortelling, og gjør alt han kan for at verden skal følge den. Trumps subjektive opplevelse har for ham blitt lov.

– Og hvis det så er uenighet om hvordan noe skal forstås, blir det den sterkeste som får rett. For den sterkeste har ressursene til å tvinge gjennom sin subjektive utlegning av virkeligheten, utdyper Svend Brinkmann.

>>

«For hvis dannelse betyr noe, må det kunne vise til noe allment. Hvis det kun er snakk om personlig utvikling, er det nettopp selvutvikling og ikke dannelse.»

«Det må være dannelsens mål at man får en sannere opplevelse av verden.»

Psykologiprofessor Svend Brinkmann har nylig lansert boken *Oplevelsessamfundet*.

«Hvis vi reduserer politikk til opplevelser, opphører det deliberative ved demokratiet – det at vi kan undersøke hverandres argumenter, holdninger og verdier, og selv bli klokere.»

subjektive opplevelse som andre ikke nødvendigvis deler.

Men hva skyldes denne tendensen? Det har blitt sagt lenge at vi lever i en hyperindividualisert verden, og unge mennesker blir anklaget for å være del av den navlepillende meg-generasjonen. Knytter Svend Brinkmann det økte fokuset på opplevelser sammen med en egoistisk bevegelse?

– Vi har ikke plutselig blitt egoister. Det er fordi vi har fått et menneskesyn og en verdensforståelse som gjør det vanskelig å nå ut over egoet. Der hører jeg til de som – lik Platon – sier at sjelen skal dreies vekk fra egoet og ut mot verden. Det er en dannelsesprosess, hvor man nettopp overskrider det subjektive og når ut til en felles virkelighet. Det er det grunnleggende dannelsessyn jeg abonnerer på. Og det er noe som kunne vært folkehøgskolens oppgave:

Å dreie menneskets sjel ut mot det som er felles, sier han.

Folkehøgskole og opplevelse. Svend Brinkmann gjorde seg for noen år siden bemerket i Politiken (dansk avis, red. anm.) med å si at «udanske» politikere burde sendes på folkehøgskole og bli assimilert i forhold til grunnleggende danske verdier, etter at de hadde foreslått – i hans øyne – diskriminerende lover, blant annet obligatorisk svinekjøtt i daginstitusjoner.

Dannelsen har lenge vært en hjørnestein i hans tenkning, men etter en lengre periode med målstyrt og effektivitetsorientert utdanningspolitikk, har den dagsordenfrie undervisning fått trange kår, erkjenner han. Ifølge Svend Brinkmann står bare folkehøgskolen igjen som den allmenne dannelsens mulighetsrom.

«Ta for eksempel den politiske diskusjonen om hvordan man bør innrette samfunnet. Den samtalen reduseres til en stor meningsmåling: Hva har du mest tillit til? Hva er du mest enig i? Her er det avgjørende at vi i Danmark har et ideal om demokratiet som samtale.»

Men folkehøgskolen går ikke fri for opplevelsessamfunnets logikk. For i det hele tatt å kunne få «kunder i butikken», som Svend Brinkmann ironisk sier, er man nødt til å slå seg opp på at den enkelte person subjektivt får noe ut av et opphold på folkehøgskole. Som det for eksempel står på dansk folkehøgskoles hjemmesider, kan man på folkehøgskole få en «intens og uforglemmelig opplevelse med masser av nye vennskap».

– Nesten alt blir solgt som en god opplevelse. Det er vanskelig å se for seg hvordan man kan lokke mennesker til å gå på folkehøgskole hvis ikke man forteller dem at de får en god opplevelse ut av det. Men samtidig vil jeg si at alt det folkehøgskolene står for – som er uhyre verdifullt for vårt samfunn – ikke primært handler om opplevelser. Det handler nettopp om folkelig opplysning, livsopplysning og demokratisk dannelse. Hvis man kjøper dette og reduserer seg til å være et opplevelsestilbud, er man ikke lengre noe særlig, for det er har alt annet i samfunnet blitt, sier Svend Brinkmann og fortsetter.

Personlig utvikling. – Den personlige utvikling på folkehøgskolene må gjerne skje gjennom møtet med noe, være seg kultur, natur, kunst eller språk, og selvfølgelig innenfor rammene av et fellesskap. For hvis dan-

nelse betyr noe, må det kunne vise til noe allment. Hvis det kun er snakk om personlig utvikling, er det nettopp selvutvikling og ikke dannelse. Filosofen Hans-Georg Gadamer skrev jo at dannelse er forhøyelse til humanitet gjennom kultur. Det er en prosess som realiserer noen fellesmenneskelige potensialer: Humanitetens potensialer. Så det handler ikke om hva jeg går og opplever i min lille utviklingsprosess. Det handler om hva jeg kan bli til som menneske i fellesskap med andre, sier han.

Og her lander vi på det som Svend Brinkmann med opp til flere filosofer i ryggen kaller «verdensventhet». Et dannet folkehøgskolemenneske kikker utover, ikke innover. For det er ute i verden det skjer. Og med det har vi en forklaring på det umiddelbart paradoksale argumentet, at opplevelser ikke fins. Svend Brinkmann bestrider ikke at vi opplever verden – men opplevelsen har ikke selv en virkelighet, sier han.

Usunn fornuft. – *Den sunne fornuft sier oss ellers at vi hele tiden har opplevelser?*

– Jeg vil si at det er en usunn fornuft som sier det. Den sunne fornuft burde si noe annet. Hva hvis vi nå har et navneord – opplevelse – som faktisk ikke svarer til noe? Da tror jeg vi kommer til å leve i en mer interessant

og sannere verden.

Opplevelser er for psykologiprofessoren nemlig kun indikasjoner på virkeligheten: De lar oss erkjenne noe ved den, men man er ifølge Svend Brinkmann ikke i kontakt med en indre, subjektiv verden av opplevelser når man opplever. Man er i kontakt med verden selv. Derfor skal man ta et ekstra skritt for å rekke ut mot den. Der har folkehøgskolene en særskilt dannelsesoppgave for seg:

– Det må være dannelsens mål at man får en sannere opplevelse av verden. Men så vil jeg nok ikke kalle det en opplevelse lenger, jeg vil kalle det en erfaring fordi vi da på en måte har begrunnet den og undersøkt den, slik at vi har blitt klokere. I fremtidens folkehøgskolekataloger kunne det passende stå at man på folkehøgskolene kan få intens og uforglemmelig erfaring, med mange nye vennskap, avslutter Svend Brinkmann. •

EPSI 2023:

For tiende gang har folkehøgskolene Norges mest fornøyde elever

Av Mette Røstum

EPSI Rating Norge har i høst gjennomført en undersøkelse for å avdekke tilfredsheten i utdanningsløpet. Resultatene for folkehøgskolene baserer seg på intervjuer med 243 elever fra ulike skoler. Målingen skjer for tiende år på rad, og siden målingen startet i 2013, har folkehøgskoleelevene tronet øverst som landets aller mest fornøyde elever. På en skala opp til 100 der høyskoler og universitet får en poengsum på 64,4, havner folkehøgskolene på 74,3.

Folkehøgskolene i Norge har i mange år vist at de evner å skape gode elevopplevelser. Årets måling viser at elevtilfredsheten fortsatt er på et godt nivå. Samlet sett er elevtilfredsheten med folkehøgskolene vesentlig høyere enn hva tilfellet er for universiteter og

Årets EPSI-undersøkelse viser fortsatt høyt nivå på elevtilfredsheten hos folkehøgskoleelevene. Det sosiale miljøet og samholdet på skolene vurderes som meget godt, studieturene verdsettes, og de som jobber på skolene oppleves som dyktige og imøtekommende.

høyskoler, men det er verdt å legge til at universiteter og høyskoler får en tydelig bedre tilbakemelding i år enn i fjor. Det kommer også frem av studien at de som har vært inne til førstegangstjenesten jevnt over har vært svært fornøyde med tiden i Forsvaret, og en stor andel av de spurte svarer at de vil anbefale førstegangstjenesten til andre.

Samhold på skolen og kompetente lærere

Majoriteten av elevene som gikk på folkehøgskole skoleåret 2022/23 er meget fornøyde. Tilbakemeldingene avdekker at elevene gjennom året har fått nye venner fra hele landet og bygget verdifulle nettverk. Det sosiale miljøet og samholdet på skolene vurderes

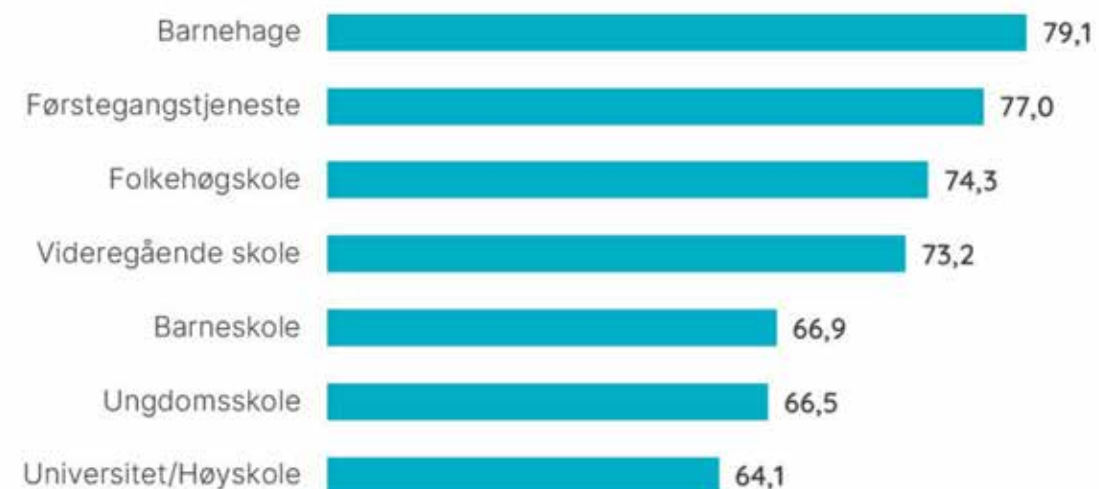
som meget godt, studieturene verdsettes, og de som jobber på skolene oppleves jevnt over som dyktige og imøtekommende.

Alt i alt sitter brorparten av elevene igjen med et minne for livet og vil anbefale et år på folkehøgskole til andre. Det kan også legges til at majoriteten av elevene opplever at skolene drives miljøvennlig, og at de fleste har fått en bedre forståelse av samfunnet – både lokalt og globalt – etter å ha gått på folkehøgskole.

Verdifullt nettverk

Undersøkelsen viser at 78 prosent av fjorårets folkehøgskoleelever mener folkehøgskolen har gitt dem et verdifullt nettverk. Nettverk er viktig både til senere studieliv- og

EPSI Norge Tilfredshet - Utdanningsløpet 2023

«Det sosiale miljøet og samholdet på skolene vurderes som meget godt, studieturene verdsettes, og de som jobber på skolene oppleves jevnt over som dyktige og imøtekommende.»

arbeidsliv. Mange av respondentene oppgir at nettverket er blant det viktigste de sitter igjen med fra folkehøgskolen.

De ansatte på folkehøgskolene får gode tilbakemeldinger, og 72 prosent av elevene mener de bidro til deres personlige utvikling. Mer enn åtte av ti vil anbefale folkehøgskole videre.

I tillegg scorer verdi for pengene på studieturer høyt.

Fortsatt høyt nivå

Folkehøgskolene i Norge har i mange år vist at de evner å skape gode elevopplevelser. Årets måling viser at elevtilfredsheten fortsatt er på et godt nivå, men at nivået er noe lavere enn hva tilfellet var i fjor. Undersøkelsen viser at

det faglige innholdet på skolen og lærernes evne til å engasjere og komme med råd og veiledning bedømmes noe svakere i år enn i 2022. Dette er noe skolene bør ta tak i. Det er likevel en nedgang fra et høyt nivå og kan skyldes naturlige variasjoner.

Elevene har høye krav til faglighet

Det er innen produktkvalitet folkehøgskolene har mest å vinne for å øke tilfredsheten ytterligere. Produktkvalitet omfatter blant annet det faglige innholdet, lærernes faglige kompetanse, mat og kosthold og standarden på skolens internat. EPSI-rapporten viser at elevene har høye krav til det faglige innholdet, og det må skolene anstrenge seg

for å fortsatt tilfredsstillte.

Det er også noe å hente når det gjelder folkehøgskolenes image. Det måles ved å stille spørsmålet «Hvilket inntrykk tror du folk flest har av folkehøgskolene når det gjelder følgende?» og inndeling i disse kategoriene: Å ha dyktige lærere, være skoler hvor elevene trives, å bidra til personlig utvikling hos elevene, og å ha et godt faglig innhold. Folkehøgskoleelevene mener at folk flest har fått et noe dårligere inntrykk av folkehøgskole. Dette er noe særlig informasjonkontorene skal jobbe med framover for å endre. •

«EPSI-rapporten viser at elevene har høye krav til det faglige innholdet, og det må skolene anstrenge seg for å fortsatt tilfredsstillte.»

Øyeblikk

Mange skoler har dyktige fotografer blant både elever og personale. Vi ønsker å vise noen av bildene fra ulike skoler. Her er noen blinkskudd fra **Hurdal Verk folkehøgskole**.

La oss teste ChatGPT!

Av Tom Arne Møllerbråten

Vi er inne i meget spennende tid. Det siste året har AI (Artificial Intelligence) eller KI (Kunstig Intelligens) fått mye oppmerksomhet. Hva vil dette gjøre med oss som samfunn? Og hva vil det si for folkehøgskolen? Vi kommer tilbake til dette i neste nummer, men gir her et par eksempler på hva ChatGPT kan bidra med.

Foto: Shutterstock

Jeg stilte ChatGPT noe gode og dype spørsmål. Her kommer svarene jeg fikk. Treffer roboten godt, eller hva tenker du om disse svarene? Ville du svart annerledes?

Hva er det alle mennesker burde vite? 10 punkter.

Å identifisere hva alle mennesker «burde» vite kan være subjektivt, da det avhenger av individuelle perspektiver og verdier. Likevel, her er ti generelle punkter som mange anser som viktige:

- 1. Empati og medmenneskelighet:** Å forstå andres følelser og perspektiver, og være medfølende i møte med andres utfordringer.
- 2. Grunnleggende livsferdigheter:** Inkluderer evnen til å håndtere økonomi, forståelse av ernæring, og kunnskap om personlig hygiene.
- 3. Krittisk tenkning:** Evnen til å analysere informasjon, vurdere argumenter og tenke selvstendig.
- 4. Kommunikasjon:** Å kunne uttrykke seg klart og lytte effektivt, både verbalt og skriftlig.
- 5. Selvbevissthet og selvstyring:** Å forstå ens egne følelser og handlinger, og kunne regulere dem for å oppnå personlige mål.
- 6. Toleranse og respekt for mangfold:** Å verdsette ulikheter i kultur, tro, rase og bakgrunn.
- 7. Miljøbevissthet:** Forståelse for miljøets betydning og ansvar for å bidra til bærekraft.
- 8. Helse og velvære:** Kunnskap om hvordan man tar vare på sin fysiske og mentale helse gjennom sunne vaner.
- 9. Livslang læring:** Å være åpen for ny kunnskap og stadig utvikle seg intellektuelt.
- 10. Sosiale ferdigheter:** Evnen til å bygge og vedlikeholde sunne relasjoner med andre mennesker.

Disse punktene gir en generell retning, men hva som er viktig kan variere avhengig av kulturelle, individuelle og samfunnsmessige faktorer.

Hva er de tre viktigste egenskapene til en god lærer?

Å være en god lærer innebærer å inneha flere egenskaper, men tre av de mest sentrale og viktige inkluderer:

- 1. Engasjement og entusiasme:** En god lærer viser lidenskap og entusiasme for faget sitt. Dette engasjementet smitter ofte over på elevene, og det kan inspirere dem til å bli mer interessert og motivert for læring. En lærer som er dedikert til sitt fag, har ofte en positiv innvirkning på elevenes læringsopplevelse.
- 2. Evne til å tilpasse undervisningen:** En effektiv lærer forstår at elever lærer på forskjellige måter og har ulike behov. Evnen til å tilpasse undervisningen i forhold til elevenes læringsstiler og nivåer er kritisk. Dette kan inkludere å bruke varierte undervisningsmetoder, tilpasse læremateriell og gi ekstra støtte til elever som trenger det.
- 3. Gode mellommenneskelige ferdigheter og empati:** Å være empatisk og ha gode mellommenneskelige ferdigheter er avgjørende for å bygge en positiv lærer-elev-relasjon. En god lærer lytter til elevenes bekymringer, viser forståelse for deres individuelle behov og skaper et støttende læringsmiljø. Empati bidrar også til å motivere og inspirere elevene, og det fremmer et positivt klassemiljø.

Selvfølgerlig kan ulike situasjoner og undervisningskontekster kreve ulike egenskaper, men disse tre egenskapene anses generelt som sentrale for å være en effektiv og innflytelsesrik lærer.

Hva er et sunt kosthold på en internatskole for ungdom på 19-25 år? 5 punkter

Et sunt kosthold på en internatskole for ungdom mellom 19 og 25 år bør være variert og gi nødvendig næring for å støtte deres fysiske, mentale og akademiske aktiviteter. Her er fem viktige punkter for et sunt kosthold:

- 1. Balansert inntak av næringsstoffer:** Sørg for at måltidene inneholder en balansert mengde karbohydrater, proteiner og fett. Inkluder variert frukt og grønnsaker for å få et bredt spekter av vitaminer og mineraler.
- 2. Hyppige og moderate måltider:** Oppfordre til regelmessige måltider gjennom dagen for å opprettholde jevn energinivået. Unngå overspising og heller fokuser på moderate porsjoner for å unngå overflødig kaloriinntak.
- 3. Inkluder proteinrike matvarer:** Proteiner er viktige for muskelreparasjon og vekst. Inkluder magre proteinkilder som kylling, fisk, belgfrukter, nøtter og meieri-produkter i kostholdet.
- 4. Fokuser på fullkorn og fiber:** Velg hele korn som brune ris, fullkornsbrød og fullkornspasta for å sikre tilstrekkelig fiberinntak. Fiber er viktig for fordøyelsen og kan bidra til å opprettholde en sunn vekt.
- 5. Drikkevann og moderat inntak av sukkerholdige drikker:** Oppmuntre til regelmessig inntak av vann gjennom dagen. Begrens inntaket av sukkerholdige drikker som brus og energidrikker, og unngå overdreven koffeinforbruk.

I tillegg til disse punktene, kan det være lurt å ta hensyn til individuelle behov, eventuelle matallergier eller intoleranser, og oppfordre til bevissthet rundt kostholdsvaner. En ernæringsfysiolog eller helsepersonell kan også gi mer spesifikk veiledning basert på individuelle behov og mål. •

Hvordan skapes et trofelleskap på en folkehøgskole med mange elever uten særlig kjennskap til kristen tro og tradisjon fra før?

Foto: Shutterstock

Vi har begge jobbet på folkehøgskoler, og har hatt ansvar inn mot det kristne arbeidet på skolene hvor vi har jobbet. Det er alltid knyttet en viss spenning til skoleårets første Tomasmesse eller torsdagsmøte. Hvem kommer og hvorfor kommer de?

Av Ruth Silje og Henning Boklund

På de skolene hvor vi har jobbet, Grenland folkehøgskole og Stavern folkehøgskole, har de fleste elevene lite kjennskap til og kunnskap om kristen tro eller menighetsliv. Likevel har vi begge erfaringer med at elever er åpne for å delta i praksisene vi tar dem med i. Trospraksiser handler om hvordan tro kommer til uttrykk i ulike sammenhenger. I vår folkehøgskole-

hverdag kan det være alt fra ord for dagen, smågrupper, samtalegrupper, eller bønnvandring med lystenning, forbønn og sanger på den frivillige kveldssamlingen.

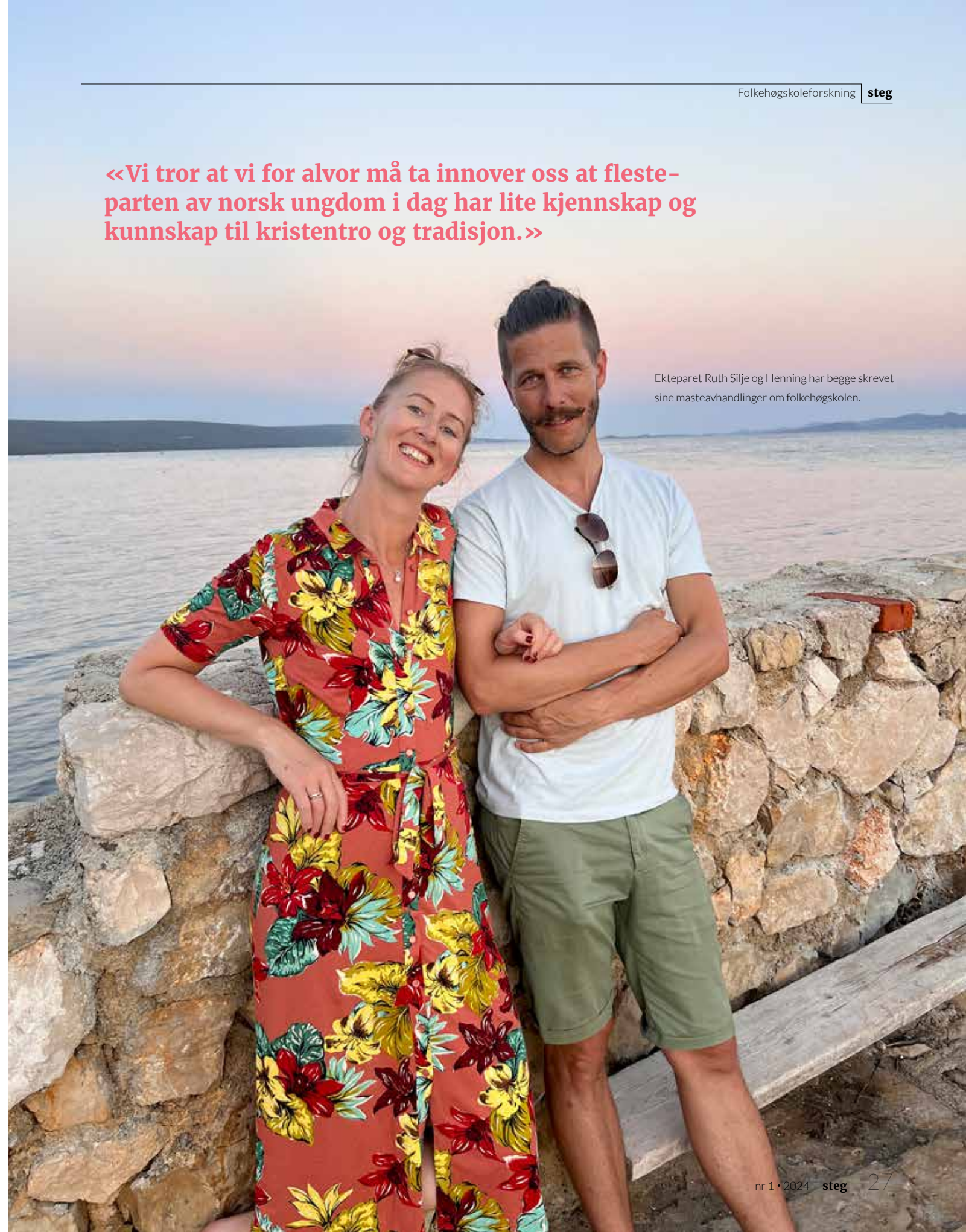
Henning Boklund leverte i mai 2022 masteroppgaven «Ungdommers levde teologi. En kvalitativ studie av 6 ungdommers teologiske meningsdannelse fra deres tid som konfirmanter, konfirmantledere og folkehøgskole-

elever». Vi vil her dele noen funn, noen tanker og erfaringer om hvordan trofelleskap oppstår og skapes på en folkehøgskole.

Teologisk meningsdannelse. Vanlig norsk ungdom og teologisk meningsdannelse – går det an? Hva mener elevene selv at er viktig, og hva viser seg å ha betydning for utviklingen av troen deres? >>

«Vi tror at vi for alvor må ta innover oss at flestparten av norsk ungdom i dag har lite kjennskap og kunnskap til kristentro og tradisjon.»

Ekteparet Ruth Silje og Henning har begge skrevet sine masteavhandlinger om folkehøgskolen.

<< For å kunne snakke på vegne av elever med og uten en definert tro på Gud, er begrepet «teologisk meningsdannelse» nyttig. Med dette mener vi at alle mennesker, uavhengig av bekjennelse, kan skape teologisk mening. For oss som driver med kristent arbeid på folkehøgskole er dette blant spørsmålene vi bør stille oss: Hvordan blir troen formet? For den blir formet, på den ene eller andre måten. Hvor mye teologisk meningsdannelse skal til før en person tar eierskap til troen? Hvordan er vi med på å la våre trospraksiser bli en del av elevenes teologiske meningsdannelse?

Dersom vi bevisst legger til rette for at elevene selv skal forstå sine erfaringer og opplevelser, kan det kristne arbeidet fungere som en fødestue. Et sted der vi undres over religiøse erfaringer, lærer å stille spørsmål og er bevisste på hvordan teologien ligger til grunn for både fellesskap og praksiser. Slik kan tro bli født og vokse ut fra erfaringer de får, selv når deres trobakgrunn er relativt blank.

Seks informanter. Gjennom intervjuene som ble gjort med de seks informantene i masteroppgaven til Henning Boklund, forteller de om ulike grunner for å komme og være en del av det kristne arbeidet på skolen. Noen av informantene har erfaring med kristent arbeid fra før, noen har en tydelig forståelse av seg selv som troende, andre ikke.

Fleire av elevene forteller at de ser frem til folkehøgskoleåret fordi de står fri til å starte på nytt. En sier: «Hvilken type gruppe kom jeg til å havne i, hva kommer jeg til å være her i folkehøgskoleboblen?».

En ny start har sin pris, men dette er noe som elevene ser frem til: «Det var faktisk litt deilig også. Å komme seg vekk fra alt».

Her skjer en form for meningsdannelse og identitetsdannelse. Hvem skal jeg være nå, og med hvem skal jeg være meg sammen med? Dette er en prosess vi er godt kjent med etter noen år i folkehøgskolen. Vi blir vitne til en identitet og meningsdannelse fordi de plutselig er i et nytt miljø.

Praksiser og formater. Når vi ønsker å legge til rette for teologisk meningsdannelse, som i utgangspunktet skal være tilgjengelig for alle

«For å kunne snakke på vegne av elever med og uten en definert tro på Gud, er begrepet «teologisk meningsdannelse» nyttig. Med dette mener vi at alle mennesker, uavhengig av bekjennelse, kan skape teologisk mening.»

elever, trenger vi å finne praksiser og formater som muliggjør dette. På informantenes skole var det et ukentlig kveldsmøte med sang, andakt og bønnevandring som var hovedtilbudet.

Når informantene skal forklare sin erfaring fra disse samlingene, bruker de i hovedsak to begreper om hvorfor de liker å være til stede her. Det første, som brukes av flest, er «å koble av». «Det blir et sted du kan være stille, tenke og la tankene fare, og hente deg inn.» Det andre er «å koble på». For noen blir det et velkjent møte med en kristen praksis der de kan koble seg på Gud og kjenne igjen det som skjer. Elevene trekker frem at sanger, bibelvers, bønn, minner, sårbarhet, tro, lys, bønnelapper og ritualer er viktige elementer som skaper mening for dem. Dette kan vi også kalle en forhandling av teologisk mening både hos dem som tenker på sin deltakelse som å «koble av» og «koble på».

Koble av. En informant beskriver det å «koble av» slik: «Det har vært en deilig time», og hun «får veldig gode minner» når de samme sangene hun kjenner fra leir, synges der. Hun deltar i bønnevandringene, skriver bønnelapper, tenner lys og blir bedt for. Ut ifra måten hun bruker begrepet «å koble av», kan det virke som at det er hverdagen hun kobler seg av. Gjennom deltakelse på møtet får hun mange anledninger til å koble på og samhandle med trospraksiser som oppleves kjent, noe hun benytter seg av.

En styrke ved bruken av begrepet «koble av» er at det ser ut til å gi en romslighet og frihet rundt prosesser av teologiske meningsdannelse, tilgjengelige selv for dem med et uavklart forhold til tro. Dette er noe jeg tror flere skoler kjenner seg igjen i. Vi forsøker å skape dette åpne rommet for å erfare tro. En svakhet kan være at det gir et inntrykk av at

man må koble av fra hverdagen for å nærme seg tro og trospraksis. Hvis en slik tilnærming er konsekvent, vil den teologiske meningsdannelsen som oppstår på slike møter kunne være vanskelig å integrere i hverdagen.

Koble på. En annen informant er tydelig på at hun ønsker å «koble på» på det kristne møtet. Hun reagerer på lærernes invitasjon til samlingene som en plass for avkobling. For henne er det viktig å «styrke det båndet» hun har til kristendommen.

I praksis vil disse elevene se ut som de har lik tilnærming for sin deltakelse. Men resultatet av den teologiske meningsdannelsen kan være ganske ulik. For den ene eleven er påkoblingen en viktig bekreftelse på hennes identitet som kristen, og hun opplever at det forsterker forholdet hun har til kristendommen. Styrker ved en slik tilnærming kan kanskje være at påkoblingen er intensjonell og har et klart mål. Meningsdannelsen vil derfor være mer forutsigbar enn hos den som kommer for å «koble av». Det er derfor viktig for oss som jobber med det kristne arbeidet at vi er klar over at dersom vi bare bruker det ene begrepet, vil det ikke nødvendigvis være slik alle opplever det. Vi bør skape dette rommet slik at det blir mulig å koble seg på Gud for noen, og koble av fra hverdagen for andre.

Felles for alle informantene som ble intervjuet til masteroppgaven til H. Boklund, var at tiden på folkehøgskole, særlig gjennom deres deltakelse i det kristne arbeidet, var viktig for deres teologiske meningsdannelse.

Å la de erfare. Gjennom trospraksiser, ved å åpne opp og legge til rette for religiøse erfaringer, legger vi til rette for utvikling av teologisk meningsdannelse blant våre elever. Hvordan skal de tolke og få et språk for det de opplever?

Foto: Shutterstock

«Elevene trekker frem at sanger, bibelvers, bønn, minner, sårbarhet, tro, lys, bønnelapper og ritualer er viktige elementer som skaper mening for dem.»

Vi tror at vi for alvor må ta innover oss at flesteparten av norsk ungdom i dag har lite kjennskap og kunnskap til kristentro og tradisjon. Når vi skal starte trosfellesskap på våre skoler, må vi ta utgangspunkt i det. En av fordelene ved denne situasjonen, er at de har mindre fordommer og er åpne for å delta i praksiser. De opplever at det er greit å prøve nye ting, og kan godt prøve å gå til forbønn. I og med at kunnskapsnivået er lavt, blir det en utfordring å finne ut hvor man skal starte.

Mange av de teologiske begrepene som ligger til grunn for kristen tro er helt ukjente for ungdommer i dag. Derfor er møtepunkt som inneholder ulike trospraksiser en nyttig og god metode, der praksisene stadig kan forklares på nye måter. Der må det både være

rom for de som ønsker å «koble på» troen, og for dem som har et ønske om å «koble av» livet - for en stund. Slik legger vi til rette for prosesser av teologisk meningsdannelse hos elevene våre.

Sammen, skritt for skritt. Jeg tror de fleste som jobber med kristent arbeid på folkehøgskoler ønsker at vi skal få til et godt arbeid der elevene får vokse i sin kjennskap til kristen tro og evangeliet. Ved å ta elevenes utgangspunkt på alvor, får elevene gå i prosess fra der de er. Gjennom et år som elever på folkehøgskole, vil flere oppleve en form for teologisk meningsdannelse. Å bli med på denne reisen, er noe av det fineste vi kan være med på. •

Ruth Silje Boklund

Internatleder/Lærer på Grenland fhs 2016-2019.
Lærer/sosiallærer på Stavern fhs fra 2019 og på nåværende tidspunkt.

Henning Boklund

Lærer i deltid på Grenland fhs fra 2014- 2018.
Jobber nå som kateket i Eidanger menighet.
Masteravhandling, NLA Høgskolen Bergen, våren 2022:
Henning Boklund: «Ungdommers levde teologi. En kvalitativ studie av 6 ungdommers teologiske meningsdannelse fra deres tid som konfirmanter, konfirmanntledere og folkehøgskoleelever.»

Noen refleksjoner om

Å undervise om Israel-Palestina-konflikten

Noen ganger må vi undervise i temaer som er så kompliserte at vi ikke vet helt hvor vi skal begynne. Enda mer krevende er det dersom temaet skaper sterke følelser i folk. Israel-Palestina-konflikten er derfor noe av det mest spenningsfylte temaet akkurat nå. Jeg hadde alle elevene på Sagavoll foran meg og to timer til rådighet. Her kommer noen tanker om undervisningen.

Av Tom Arne Møllerbråten

Jeg startet like godt med å si at hvis det hadde sittet noen fra MIFF (Med Israel for fred) her, ville sikkert flere av setningene jeg sier, provosere. Og hadde det sittet noen fra Palestinakomiteen i Norge her, ville sikkert andre setninger provosere dem. Målet mitt var ikke å provosere, men å gi et balansert og nyansert syn, selv om mange i disse dager vil mene at den balansen absolutt ikke gjelder nå. Det aner meg at det er noen ulikheter i tilnærmingen til dette på våre kristne folkehøgskoler også, og det er greit.

For over ti år siden hadde jeg en månedens studieopphold i Israel-Palestina. Veldig lærerikt! Senere har jeg gjennomført flere studiereiser dit med elever fra Sagavoll. En kristen palestiner i Betlehem sa til oss: «Dere har vært her i fjorten dager og tror dere har løsningen. Jeg har vært her i over seksti år og ser ingen løsning». Dette har jeg hatt i bakhodet siden. Det er lett å sitte i fredelige Norge og

Foto: Shutterstock

mene vi har forstått hva som skal til.

Her er noen av mine valg av tema og refleksjoner om vinkling i forkant av undervisningen.

Tidslinje. Jeg ønsket å vise tidslinjen for hele området romerne i sin tid kalte Palestina fra Kong David i GT (jeg kunne også

ha startet tidligere) fram til 1948. Det mest slående i en slik oversikt vil være hvor utrolig mange av disse årene dette området har vært okkupert av/styrt av andre enn jødene, også når jødene var i klart flertall der. Det var romerne som fordrev jødene fra Galilea og Judea rundt 135 e.Kr. Det bør være rimelig enighet om faktaene i en slik tidslinje.

Foto: Shutterstock

Foto: Shutterstock

«Sikkerhetsmuren mellom Vestbredden og Israel, alle checkpointene man må gjennom over alt på Vestbredden, samt manglende selvstyre og rettigheter gjør at mange kaller Israel en Apartheidstat. Israel bestrider dette på det sterkeste.»

Antisemittisme. I hundrevis av år har det vært mer eller mindre antisemittisme til stede i Europa. Det toppet seg under andre verdenskrig da over seks millioner jøder ble drept. Dessverre har kirken og kristne sin ikke ubetydelige andel av ansvaret for antisemittisme i perioder. Både i ord og kunst har det blitt understreket at jødene drepte Jesus, at jødene er fulle av hat og ondskap, ja, til og med i pakt med djevelen. Antisemittismen som vokste fram på 1700-tallet og fram til andre verdenskrig la mer vekt på rasetenkning og jødene som en laverestående art. Antisemittismen sluttet på ingen måte med Hitler, men er dessverre økende i våre dager, også i Norge. Krig og konflikt mellom Israel og Hamas eller

palestinere, øker også antisemittismen. Jeg tror det er viktig at elevene forstår hva antisemittisme er. Kritikk av Israels politikk og politikere er ikke antisemittisme i seg selv.

Sionisme. Sionismen oppstod på slutten av 1800-tallet «som et svar på fortsatt diskriminering av jøder og økende antisemittisme i Europa. Bevegelsens mål var å skape et nasjonalt hjem for jøder og bygger på det jødiske folkets ønske og håp om å vende tilbake til sitt gamle hjemland i landet Israel (Eretz Israel)». (SNL) Den sionistiske kongressen i Basel i 1897 var startskuddet for organiseringen. Første halvdel av 1900-tallet forsterket bare behovet for trygghet. Ordet «sionisme» er et skjellsord

for mange palestinere og Palestina-venner, men det motsatte for mange Israelsvenner. Jødene har rett på et land, vil mange mene. Sionisme er ikke et religiøst ord, mange sionister er sekulære. Sekulære sionister mener ikke Gud ga dem landet, men at de var der først.

Populasjon. Det har hele tiden bodd noen jøder i Palestina, men i klart mindretall. Den jødiske innvandringen skyter fart etter hvert som det blir mer og mer utrygt å være jøde i Europa. I Palestina kjøper de jord av araberne og bosetter seg i Kibbutzer, som er sosialistiske kollektiver, og driver med landbruk. Det er først etter andre verdenskrig det bor flere jøder enn arabere innenfor grensene det strides om.

Britisk styre. Etter første verdenskrig er det britene som styrer Palestina. Utover 20-tallet tilspisser konflikten seg mellom araberne og jødene, særlig om hvem som skal ha tilgang til Vestmuren og tempelplassen. Jødiske terrorgrupper angriper både arabere og briter. Både araberne og jødene tror britene vil overgi området til dem når de en dag trekker seg ut. Etter å ha vært underlagt osmanerne (tyrkerne) i mange hundre

>>

Foto: Shutterstock

<< «Sionisme er ikke et religiøst ord, mange sionister er sekulære. Sekulære sionister mener ikke Gud ga dem landet, men at de var der først.»

år, og deretter britene, var spørsmålet: Hvem eide egentlig området? Det er dette som er stridens kjerne fram til i dag.

FN gir jødene et hjem. I FN mente et flertall av landene i 1947 at verden skyldte jødene et hjem. Skissene som ble vedtatt, delte området mellom jøder og arabere. FN mente Jerusalem burde være internasjonalt område. 14. mai 1948 erklærer statsminister David Ben-Gurion Israel for født. Umiddelbart etterpå starter en krig mellom Israel og nabolandene. Krigen kalles «Uavhengighetskrigen» av Israel og «Katastrofen» av palestinerne. 750.000 palestinere fordrives fra sine hjem under den første krigen og får aldri vende tilbake. Israel tar kontroll over mye større områder enn det FN hadde vedtatt.

Ulik historiefortelling. Nesten all historiefortelling etter 1948 handler om hvilken

side du står på. Det blir mange kriger etter hvert, og ofte sterk uenighet om hvem som startet, hva som egentlig skjedde og hvor planlagt det hele var. Israel mener de er omgitt av fiender, og mange vil hevde at den eneste måten de kan fortsette å eksistere på, er å være sterkere enn fienden. Palestinerne på sin side opplever at de får mindre og mindre land, få rettigheter og at det foregår en systematisk diskriminering og undertrykking av dem.

Diskriminering av palestinere. Da Israel ble opprettet, ble det skrevet inn i loven at alle jøder i hele verden automatisk skulle få statsborgerskap hvis de flyttet til Israel. Dette betyr at Israel trenger mer og mer plass. Israel får stadig kritikk fra FN for å la bosettere okkupere mer og mer land på Vestbredden. Sikkerhetsmuren mellom Vestbredden og Israel, alle checkpointene man må gjennom over alt på Vestbredden, samt manglende

selvstyre og rettigheter gjør at mange kaller Israel en Apartheidstat. Israel bestrider dette på det sterkeste. Her blir det fort temperatur i debatten, også i Norge. Bosettere som stjeler land fra palestinerne og går inn for å gjøre livet vanskelig for dem, mener jeg er en av de grove bruddene Israel stadig gjør mot palestinerne.

Grusomheter. Odd Karsten Tveit har ikke en særlig høy stilling blant Israelsvenner. Den mangeårige NRK-korrespondenten har nylig gitt ut boken *Palestina. Israels ran, vårt svik*. Den er en grundig dokumentering av mye fælt Israel har gjort etter 1948. Rystende lesing. Men ikke uventet får han også kritikk for å svartmale Israel for mye, både av MIFF og andre kritikere. Og som vanlig i debatten står ord mot ord, alt avhenger av hvor du står. Men jeg tror ikke det vanskelig å finne eksempler på Israelske grupper, militære ledere og politikere som har gjort ting som ikke tåler uavhengig granskning.

Terroraksjoner. Det er heller ikke vanskelig å finne eksempler på terroraksjoner mot Israel og jøder utført av grupper som blir støttet av Israels fiender. For Israel har

fiender som ønsker å jage dem på havet. Det er ikke vanskelig å finne dem som mener at hele området skal være muslimsk, at jødene må bort. Gjennom mange år har terror blitt utført mot sivile israelere. Tusenvis av raketter har blitt avfyrt mot sivilbefolkningen i Israel. 7. oktober 2023 ble den mørkeste dagen i Israels historie, og for mange jøder, siden andre verdenskrig. Ingenting skal unnskyldes eller bortforklares av denne handlingen. Vi må ikke si: «Det var fælt, men ...».

Hamas. Hamas har gjennom mange år bygget enorme tunneller under Gaza, skaffet seg raketter og våpen og trent opp krigere. Hamas sin styring på Gaza er ikke noe som ligner på et vestlig demokrati. Det blir ingen Prideparade på Gaza under Hamas, for å si det slik. De har heller ikke noe ønske om fredelig sameksistens med Israel. Det er helt forståelig at Israel vil krige Hamas bort og vekk. Men til hvilken pris? Det som foregår nå, får stadig flere til å ta i bruk ordet «folkemord» om Israels krigføring i Gaza. Kunne Israel gjort det annerledes? Kunne flere sivile blitt spart? Burde de droppet hele tanken om å fjerne Hamas en gang for alle? Jeg er redd historien kommer til å være nådeløs mot dagens ledere i Israel. Lidelsene vi ser i Gaza er uutholdelige.

Fred? Det har alltid vært krefter og bevegelser i Israel og Palestina som ønsker fred, og som drømmer om en helt annen verden enn den de nå lever i. Akkurat nå er det helt andre som styrer. Det løser ingenting å tenke at Israel aldri skulle eksistert. Det løser heller ingenting å mene at palestinerne bare kan flytte til Jordan, Syria eller Libanon. En tostatsløsning er kanskje svaret? Det er uansett to folk som begge bærer store sår, som kanskje også ser på seg selv som ofrene i historien, som har mye å anklage andre for, med rette. Finnes det noen krefter igjen blant dem som vil gjøre alt for en fredelig og likeverdig sameksistens. Jeg håper og ber om det!

Dette var tanker jeg hadde med meg da jeg stilte meg opp foran elevene våre. Om jeg gikk på trynet i en grøft eller ikke, får andre avgjøre. Jeg tror uansett vi bør løfte fram konflikten og gi en så balansert framstilling som mulig. •

Utgaven av steg som ligger ute på nett er korrekt.

Vi beklager: Feil i artikkelen «Det vi ikke ser» i forrige nummer

Det snek seg dessverre inn noen feil i intervjuet vi hadde med Einar Skarpeid fra Kristiansand folkehøyskole i forrige nummer av steg. Flere av de direkte sitatene fra Einar manglet tankestrek/replikkestrek og så derfor ut som intervjuers tekst. Redaksjonen beklager.

Av Tom Arne Møllerbråten

Einar Skarpeid skal krediteres for å ha sagt følgende:

– Folkehøgskolen må være bevisst og ta inn over seg det som skjer i samfunnet. Vi skal være et dynamisk skoleslag i Grundtvigs ånd som våger å ta på oss nye oppgaver og utfordringer.

– Det er ikke noe galt med en klem, bare vi er oppmerksomme på hvilken setting den utøves i.

– I politiet har jeg hatt mye makt i mange sammenhenger gjennom mange år, men i rollen som folkehøgskolelærer har jeg en eventyrlig makt som jeg kan misbruke – og kanskje ikke gode nok rammer.

Einar forteller om en kvinnelig elev som tok opp guttas sexprat på et fellesmøte på Kristiansand folkehøyskole. Hun var lei av måten

de snakket om jentene på og valgte å si fra.

– Det var modig gjort, og vi ga henne full støtte.

– Selv om samfunnet i dag reagerer mildere på bruk av rus til eget forbruk, skal ikke vi i folkehøgskolen slutte å jobbe for et rusfritt skolemiljø. Det skaper et bedre fellesskap blant elevene, og flere sårbare elever er helt avhengig av en slik nulltoleranse.

– Mange unge opplever et betydelig press fra det sosiale fellesskapet om å godta uakseptable og ulovlige seksuelle tilnærminger. Vi må våge å ta det opp når vi mistenker at noen har opplevd noe som er ugreit. Som skole har vi også et ansvar for å ivareta begge parter, både den som har blitt krenket og den som krenker, samtidig som de begge er elever og bor på vår skole. Dette er en kjempetvordring, og vi må være ryddige!

– Vi kan ikke jobbe uformelt dersom formålet eller utfallet av samtalen er at vi tar i bruk sanksjoner. Uformelle samtaler som ikke dokumenteres, lovnader om taushetsplikt som vi kanskje ikke kan holde, eller annen ikke-verifisert informasjon, kan skape mer uro og vanskeligheter enn å gjøre godt. •

Manus til morgensamling

Drivkraft

I hvert nummer av **steg** vil en skole presentere en morgensamling. I dette nummer er det Svalbard folkehøgskole og internatleder **Hilde Maria Nicolaisen** som har gitt oss sitt manus.

Drivkraft – det som driver et menneske, det som engasjerer oss og det vi tror på. Hva er drivkraften i ditt liv? Har du reflektert over det? Hva er det som får deg opp om morgenen og som gir deg energi og motivasjon i hverdagen? Jeg synes det er veldig spennende å høre hva som er drivkraften hos andre mennesker. Jeg anbefaler Drivkraft på NRK P2, et populært radioprogram der Vegard Larsen inviterer mennesker med lidenskap, kunnskap og visjoner til samtale om det de brenner for og hva som driver dem.

Å finne sin indre drivkraft kan gjøre deg positivt, ustoppelig. Når du oppdager noe du elsker å gjøre eller noe du brenner for og tror på, så holdes motoren automatisk i gang, og du får påfyll av energi. Det er min erfaring. En viktig drivkraft for meg er at jeg får brukt meg selv og det jeg er god på, at jeg stadig kan være i utvikling og lære noe nytt, at jeg har en meningsfull jobb der jeg får engasjere meg i noe jeg brenner for. Noe jeg virkelig brenner for er å skape gode, trygge mestringfelleskap, der man løfter, motiverer og inspirerer hverandre.

Dette året på folkehøgskole er en unik mulighet til å finne ut hva du liker å gjøre, hva du

har lyst bruke tiden på fremover, få hjelp til å ta utdanningsvalg, få mestringsopplevelser, gå ut av komfortsonen, våge prøve noe nytt – og kanskje oppdage en ny interesse eller lidenskap. Finne din drivkraft.

På Svalbard folkehøgskole har vi blitt enige om tre verdier som skal prege hverdagen vår gjennom hele skoleåret. Hverdagsverdiene Trygg – Raus – Engasjert. Et trygt fellesskap gir rom for å prøve, rom for å feile og lykkes. Et fellesskap preget av raushet heier frem ulikheter og mangfold. I et trygt og raust fellesskap kan vi utfordre til personlig engasjement.

Det var inspirerende å høre kongens tale nyttårsaften. En klok mann, med mye livserfaring taler til folket. Vi lytter. Han trekker frem det trassige håpet i ordet vi. Han sier det slik: «Vi» er et lite, men romslig og vakkert ord. For «vi» favner oss alle. Det er det motsatte av oss og dem. Det motsatte av å sette hverandre i bås. Kongen understreker hvor viktig fellesskapsbyggingen er. Det er lett å være enig. Vi trenger alle å bli sett og elsket. Vi trenger å kjenne på tilhørighet, være en del av en flokk og føle oss betydningsfulle i fellesskapet. Sammen er vi sterkere. På folkehøgskolen kan vi skape slike sterke, gode fellesskap. Både ansatte, stipendiater og elever

Usynlege hender

usynlege hender leier oss
rundt omkring
ingen ser hendene
ingen veit om dei

men utan desse hender
ville dei svarte taka i hjarta våre
drive oss ned
i ein tampande uro

der vi står
og ikkje kan sjå

Det er desse usynlege hender
som legg sin stille musikk
inn i oss
som eit lyftande sug
inn mot den stilla

som gjer at dagen kan levast.

- Jon Fosse -

kan være viktige tillitspersoner som gir hverandre trygghet, gjør hverandre gode på relasjonsbygging, hindrer utenforskap og motiverer til livsutfoldelse.

Kanskje viktigere enn noen gang er det å være bevisst sin drivkraft. Våre personlige verdier, hva vi tror på og vil bruke tid på, er ikke uvesentlig. Ditt engasjement kan utgjøre en vesentlig forskjell for de rundt deg. Jeg ønsker å bidra til å bygge trygge, modige ungdommer som våger å bruke stemmen sin og som står opp for andre. Verden trenger ungdom med positiv drivkraft. Finn ditt uttrykk,

om det er gjennom ord, kunst eller musikk. Det kan brukes som et mektig våpen i det godes tjeneste. Let etter din indre drivkraft som gjør at du får lyst å engasjere deg på skolen, i lokalsamfunnet eller gjennom et aktivt globalt engasjement.

Når krig og konflikter farger nyhetsbildet er det lett å bli apatisk, motløs og miste troen på at det nytter å bidra. Kongen trekker i sin nyttårsstale frem håpet. Håp om at en bedre verden der vi alle kan leve i frihet og fred med hverandre må være mulig. Håpet er en sterk drivkraft. Vi trenger fremtidstro, lys og

optimisme. Der det er som mørkest klamrer man seg til det minste lysglimt. I mørketidslandet her i nord ser vi frem til at sola skal komme over horisonten og at dagene igjen fylles med lys. Drivkraft er et ord med mange synonym og et av de er kraftkilde. I mitt liv trenger jeg en kraftkilde, noe som holder meg oppe. Guds lys er en sterk kraftkilde. Jeg tror vi kan speile guds lys gjennom hvordan vi møter hverandre. Og, som kongen sa i sin tale – håpet, om at Vi kan være de usynlige hendene som leier hverandre. •

Motbakker

Det hender at livet kjennes ut som det består mest av motbakker. Men det er vi faktisk godt rigga for å gå.

Foto: Shutterstock

Av Victoria Bø,
forfatter

«Men som mennesker er vi ikke lagd for å gå på flata bestandig, rusle bedagelig i flatt og jevnt terreng gjennom livet. Vi har fått motbakkekondis.»

Hvordan det er å gå motbakker? Ja, det tror jeg ikke du trenger noen forklaring på, du vet akkurat hva jeg mener. Svetten på ryggen, tyngden i beina, trøkket på pusten.

De færreste av oss liker antagelig motbakker. Enten det er metaforisk ment som motstand i hverdagen. Eller beskrivelsen av et fysisk fjell vi strever oss oppover i all slags vær.

Men la oss se litt nærmere på hva motbakker har å by på.

Her er et glimt fra hverdagen min: Nylig gikk jeg på ski på en nedsnødd løype gjennom skogen. Det meste av turen kjentes ut som det gikk bare oppover. Jeg tråkka løype i dyp snø og det var ingen å se eller følge etter for det kom en med mann med hund som gikk forbi meg. Endelig ble det et litt bedre spor å følge.

Småting. Oppoverbakkene var tunge greier. Men jeg oppdaget småting underveis. For eksempel harespor i snøen, og at under gamle skjeggete turrgraner ble snøen litt gulfarget. Øverst oppe i åsen så jeg våte, nesten vårlige, tunge tretopper hvor snøen hadde smeltet i sola. Trærne der var mektige og mørkegrønne, mens nede i bakken hvor jeg gikk, var småbuskene snødekte og vinterlig hvite.

Hvor vil jeg med dette?

Jeg er i hvert fall ikke på vei til å gjøre motbakkebeskrivelsen til en morsomhet om at det er jo i motbakke alt går oppover. Jeg har ikke tenkt å komme med skildringer av lysninger som kommer på toppen, etter motbakkene, selv om lysningen kom på turen min også, tok pusten fra meg, lyset der langt

oppe i skogen øverst i åsen.

Rigga for bakker. Nei, jeg skriver om motbakker for å minne oss på at vi er rigga for motbakker.

Dessuten har vi alle sammen motbakker vi må forsere i hverdagen.

Men som mennesker er vi ikke lagd for å gå på flata bestandig, rusle bedagelig i flatt og jevnt terreng gjennom livet. Vi har fått motbakkekondis. Og ofte vil vi et sted, og vi har fått mot og vilje til å våge oppoverbakker. Dessuten går vi ikke aleine.

Reisefølge. Den britiske oppdageren Ernest Shackleton skriver i dagboken sin, *South*, som ble utgitt i 1919, om en mer enn ualmennlig sterk motbakkeopplevelse. Og han erfarte å få et spesielt reisefølge.

I 1914 organiserte han en ekspedisjon med skipet «Endurance» til Sydpolen. Planen var å krysse Antarktis. Men skipet frøs fast i isen og ekspedisjonen måtte avbrytes.

Sammen med noen få av sine menn la Shackleton ut på en hasardiøs tur for å skaffe hjelp fra blant annet norske fangstfolk i Antarktis. De tok seg fram med liten båt i 16 dager og gikk 36 timer gjennom isødet, over et fjellområde for å komme fram til folk.

Shackleton er ikke akkurat noe pratsomt vitne. Men i dagboken beskriver han hvordan de opplevde at et annet nærvær hjalp dem på turen.

«I have no doubt that Providence guided us», skriver Shackleton. «I know that during that long and racking march of thirty-six hours over the unnamed mountains and glaciers of South Georgia it seemed to me often

that we were four, not three.»

Ble reddet. Shackleton gikk for å berge sitt eget og andres liv.

Og han opplevde altså et gudsnærvær på turen.

Alle sjøfolkene og forskerne på *Endurance* ble reddet ut av Antarktis.

Vi andre har antagelig, eller forhåpentligvis, ikke så viktige oppdrag når vi strever med våre motbakker, men de kan kjennes tunge likevel.

Men Jesus går sammen med oss også.

Selv om vi helst vil ha oppgatte løyper eller en flat strand, solstol og utsikt over Stillehavet.

Fine øyeblikk? Men den norske dikteren Kolbein Falkeid sier i diktet «Privat huskeregel»: «Du skal ikke klistre fine øyeblikk opp på veggen i tankene og forgylle dem».

Det er ikke derfor livet har oss på manns-kapslista, skriver Falkeid.

Nei, det er de arrete, forfrosne, tunge hverdagene vi skal kjemper med og vinne over.

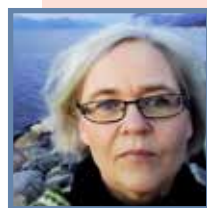
Enten vi går i åsene her hjemme eller helt andre steder i geografien eller i oss selv.

Vi er bygd for dette. Og motbakker er ikke evigvarende. Shackleton og mennene hans fikk drikke te igjen hjemme i grønne England etter måneder med is og snø og lite mat.

Så hvis du står ved foten av en særskilt lang bakke eller holder på å miste motet midtveis opp på et fjell, så ikke gi deg.

Du går ikke aleine. Og du kommer fram, du og. •

Tuller du??

Av Anne Gjerding,
internatleder på Molde folkehøgskole

Ønsker du deg et friksjonsfritt liv, sier du? Gratulerer! Det er like sannsynlig som at Ariel får bein og prins, at du kan ri på enhjørninger, og at julenissen rekker alle verdens barn på julekvelden.

«Du kan lære noe på folkehøgskolen, som du ikke kan lære i curlinghjemmet. Jeg kan lære deg noe på internatet, som jeg ikke klarer å lære mine egne barn. Fordi jeg er en curlingmamma sjøl.»

Et friksjonsfritt liv er et liv uten kropp, psyke, økonomi, samfunn, familie, tro og klima. Det er med andre ord ikke et liv. Du kan ikke planlegge for et friksjonsfritt liv. Enten du bor på Gåsbu eller Gaza vil dagene dine ha store og små friksjonsflater.

Håper på det beste. Så det var kanskje ikke akkurat det du mente? Du ordla deg slik jeg kunne gjort, da jeg var 19 år. Du vet egentlig at friksjon er uunngåelig? Du ville bare uttrykke at du håper på det beste? At du ønsker deg utdanning, jobb, bolig, familie og en grei og fin hverdag. At du håper at du står på eksamen, at du ikke blir arbeidsledig, kronisk sjuk eller skilt.

Men nå blir foreldre, pedagoger, psykologer og samfunnsforskere stressa over svaret ditt, bare så du vet det. Vi lurar på om vi har skjermert og skjemt deg bort, inn i hjelpeløshet og urealistiske forventninger. Hvordan har livet vært til nå?

Skremmende friksjon. Har du opplevd at foreldrene dine gikk hver til sitt, eller at en av dem ble alvorlig sjuk? Går all mammas oppmerksomhet og fritid til den demente bestefaren eller lånet som hun ikke får betalt på? Det er skremmende friksjon å være vitne til.

Er du skuffet over karakterene dine, eller over russetida, som ikke innfridde? Er du for sjenert til å snakke med fremmede? Har du en kjedelig og dårlig betalt feriejobb? Lager foreldrene dine skikkelig dårlige vegetarretter? Det kan også være skuffende friksjon.

Optimalisering. Og nå er du på folkehøgskolen. For å ha det gøy. For å være deg sjøl 100 %. For å utvikle deg. For å finne ut hva du

skal velge for å optimalisere løpet framover. Vi som jobber her er nysgjerrige på hva slags friksjon du forventer, tåler og evner å lære av.

Vi vil gjerne at du skal anbefale oss til andre etterpå, så vi jobber for at du skal bli en fornøyd folkehøgskolekunde. Fornøyde elever er, helt seriøst, et «være eller ikke være» for arbeidsplassen vår, og den makta fanger du nok opp at du sitter på. Uten dere må vi finne oss en annen jobb.

Vi tilbyr deg leksefri, yndlingsaktiviteter, serverte måltider, underholdning, lek og spennende reiser.

Det du ikke vil ha. Men vi tilbyr deg også det du ikke vil ha, det du ikke spør etter. Friksjon. Delvis kontrollert friksjon. Noen ganger gjør jeg det med vilje.

Jeg kan være litt sein med å løse problemer for deg, kanskje. Jeg ser om du finner starten på en løsning sjøl. Jeg kan insistere på at du må delta når konflikten din skal løses. Du får ikke alltid være anonym, mens jeg snakker med andre involverte og tvinger dem. Jeg synes det er bra å ta bussen framfor å bli kjørt dør-til-dør. Jeg synes det er bra å gjøre pliktene, selv om du er sliten.

Curlinghjemmet. Du kan lære noe på folkehøgskolen, som du ikke kan lære i curlinghjemmet. Jeg kan lære deg noe på internatet, som jeg ikke klarer å lære mine egne barn. Fordi jeg er en curlingmamma sjøl.

I likhet med mange foreldre i dag, gjorde jeg unna utdanning og karrierestunts før jeg fikk barn. Som familie har vi hatt tid, råd og plass.

Jeg har hatt få saklige grunner til å si nei. Tvert imot, har det gått i: «Jeg har tid til å hjelpe deg. Jeg kan hente deg. Du kan

ha party her hjemme på fredag. Vi kan spise middag litt seinere. Jeg kan avbestille tannlegetimen for deg.» Det har kostet meg lite. Jeg tror det er ganske vanlig.

En av elevene fortalte meg nettopp at moren hennes har tjenester som kjærlighetspråk: «Mamma rydder og vasker rommet mitt. Jeg er litt dårlig på det, og hun vet at jeg blir stresset hvis jeg må gjøre det. Jeg har jo idretten min å tenke på.» Takker du mamma for det, da? spurte jeg. «Nei, jeg gjør vel egentlig ikke det,» svarte eleven.

Praktisk arbeid. Du venner deg til det, vet du, at hverdagen går så glatt. At ubehageligheter kan delegeres, eller at de allerede er ryddet unna. Én av friksjonene folkehøgskolen tilbyr, er praktisk arbeid.

«Noen andre» tar det som regel ikke for deg. Hvis du glemmer klesvasken i maskina, er det ingen som henger den opp for deg. Den surner.

Du trenger noen uker for å endre vanene dine. Du kan ikke endre dem ved å sette opp mål og bestemme deg for skjerpings, eller noe. Det er friksjonen som endrer deg.

Etter å ha oppdaget noen ganger at støvsugeren ikke er ledig i det øyeblikket du trenger den, eller at den ikke virker, begynner du å spørre om du kan overta den etterpå, du rydder mens du venter og du sjekker om støvposen er full.

Hjemme gjorde det ikke så mye om tallerkenen din stod på benken ei stund. Men med 20 personer på samme korridor, blir det en stor stabel og en krangel om hvem som skal ta den. Etter ei stund foreslår du at alle vasker og rydder etter seg sjøl, at syndere må bøtelegges, eller du begynner å rydde litt etter både deg sjøl og andre. Når du ikke finner

«Vi lurer på om vi har skjermet og skjemt deg bort, inn i hjelpeløshet og urealistiske forventninger. Hvordan har livet vært til nå?»

« skiskoene dine en tidlig topptur morgen, savner du oversiktligheten i barndomshjemmet og muligheten til å spørre pappa. Men du passer på neste (eller andre, tredje, fjerde) gang, og glemmer dem ikke i minibussen eller på trappa.

Når du skal dra, er det ikke nok å pakke kofferten og legge igjen en søt liten hilsen. Det lange håret ditt skal opp av sluket og du må sjøl streve med taperester og flekker som du ventet med å fjerne.

Tåle hverandre. Den andre hovedfrikksjonen handler om å tåle hverandre. Du møtte medelevene dine i august, og dere viste hverandre deres mest praktfulle sider fra start: «Dette blir gøy! Dette kan bli livets best år!»

Kanskje gikk både roomien, korridorfolka og klassen deg mer og mer på nervene etter ei stund: «At det går an! Skal jeg bytte rom? Skal jeg slutte?» Fordi de ikke var «din type», fordi dere ikke «klikket», fordi de var annerledes enn deg og din krets, eller rett og slett fordi de *var* ekte irriterende og ikke viste

verken initiativ eller hensyn.

Jeg blir overrasket dersom dere ikke opplever det samme som jeg opplever hvert år: At dere ender opp med å tåle hverandre, samarbeide godt, sette pris på ulikhetene eller beint fram elske hverandre til slutt. Frikksjonen sliper kantene for dere alle sammen.

Misforståelser og krangler får dere til å uttrykke dere bedre neste gang. Gode felles opplevelser gir dere følelsen av at det er verdt det, selv om det kan være vanskelig til tider. Dere avlaster hverandre i kontakten med den som er skikkelig krevende. Dere kompenserer for hverandres svakheter. Du lærer deg å si fra. Du putter Sov I Ro i øra mot bråket og tar deg en joggetur eller en telefon for å luften hodet.

Sluttproduktet. Livet her er ikke friksjonsfritt. Du har kropp, psyke og samfunn. Det er fullt av verdifull friksjon. Frikksjonen kan jobbe her på en måte vi ikke får til i romslige kjernefamilier eller terapirom.

Sluttevalueringas vanligste setninger er: «Jeg lærte å leve med folk som er veldig

forskjellige fra meg. Jeg lærte å vaske og ha orden på tingene og pengene mine.»

Dere kan altså lære å leve med frustrasjon og ubehagelige eller kjedelige oppgaver, uten praktisk familiesupport.

Hvis sluttproduktet du etterspør, er å være rustet for et greit liv, er det altså innenfor rekkevidde.

Hjertelig velkommen til friksjonsbonanza. •

«Jeg blir overrasket dersom dere ikke opplever det samme som jeg opplever hvert år: At dere ender opp med å tåle hverandre, samarbeide godt, sette pris på ulikhetene eller beint fram elske hverandre til slutt.»

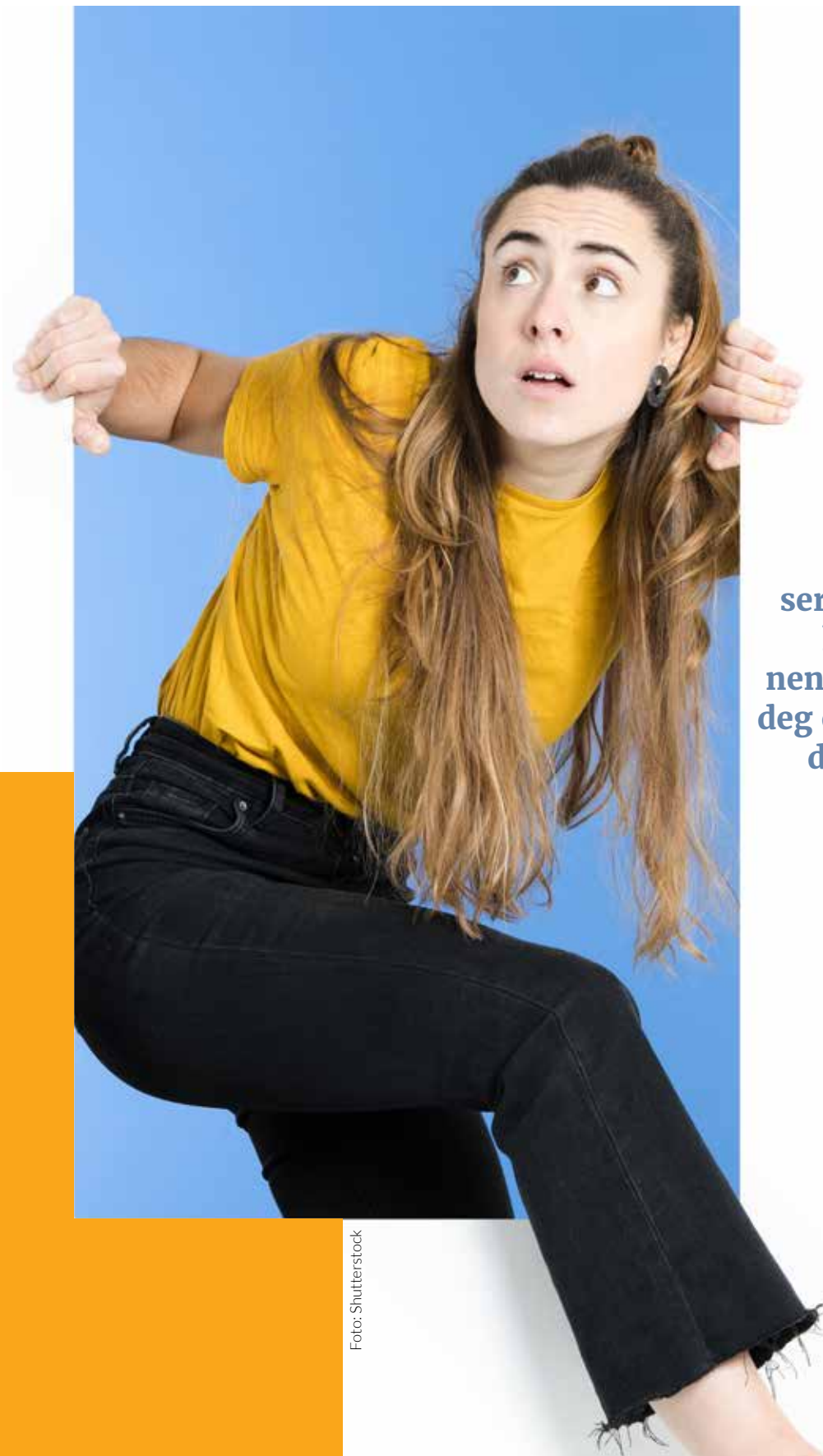

Foto: Shutterstock

«Vi tilbyr deg leksefri, yndlingsaktiviteter, serverte måltider, underholdning, lek og spennende reiser. Men vi tilbyr deg også det du ikke vil ha, det du ikke spør etter.»

Foto: Fana folkehøgskule

Bærekraftsprisen 2023 til Fana folkehøgskule

Årets vinner har kuttet CO₂-utslippene sine med hele 84 prosent. Rektor sier oppskriften har vært å tenke helhetlig.

Av Katinka Salomonsen Grane

For Fana folkehøgskule er prisen en solid anerkjennelse. Vi er veldig glade for å ha fått prisen, sier rektor Tore Haltli, ved Fana folkehøgskule.

Folkehøgskolenes bærekraftspris ble delt ut for fjerde år på rad under Rektormøtet i Stavanger tirsdag 16. januar. Fana folkehøg-

skule ble pekt ut som vinner.

Juryen bestod av representanter fra Miljøfyrtårn, FN-sambandet og folkehøgskolene sentralt.

– Det var utfordrende for juryen å velge ut en vinner. De tre skolene har alle gjort en solid innsats for å utvikle og implementere

bærekraftige løsninger på sine skoler, sier Katinka Salomonsen Grane, rådgiver i Folkehøgskolerådet.

De to andre vinnerkandidatene var Fosen folkehøgskole og Seljord folkehøgskule.

Fosen folkehøgskole vant også en ærespris for sitt langvarige arbeid for bærekraft.

Rektor Tore Haltli med diplom for Bærekraftsprisen 2023. Foto: Julie B. Bø

Foto: Julie B. Bø

Store utslippskutt. Hensikten med prisen er å motivere folkehøgskolene til å jobbe for å nå målene i folkehøgskolenes felles Bærekraftvedtak. Et av målene er å redusere folkehøgskolenes klimagassutslipp med 40 prosent innen 2030.

Fana folkehøgskule har redusert sine CO₂-utslipp med hele 84 prosent.

– Prisen gir oss inspirasjon for å jobbe videre med bærekraft. Vi begynte arbeidet med dette da Bærekraftvedtaket kom i 2019, sier Haltli.

Skolen selv peker på to hovedgrunner til at de har fått til det drastiske utslippskuttet. De har både jobbet helhetlig og kreativt, i tillegg til å endre måten elevene reiser på når de er på studietur. Selv om skolen har implementert bærekraftige løsninger i mye av den daglige driften og praksisen, er det likevel flyreisene de har sett størst effekt på.

Helhetlig bærekraftarbeid. Fana har hatt særlig fokus på å finne sin egen vei til en mer bærekraftig skole. Skolen har jobbet ut ifra egne vilkår og potensiale, og har involvert både pedagogisk-, kjøkken- og

driftspersonell i å få på plass en varig kulturendring.

I stedet for å ha isolerte seminarer eller bærekraftdager, forsøker skolen også å ha bærekraft som en naturlig del av eksisterende og nye fag. Det har ført til utviklingen av flere linjefag og fellesfag som vekker nysgjerrighet og bevissthet om klima blant elever, og som har som mål å styrke elevenes tro på at både de og vi kan utgjøre en forskjell. Linjefagene jobber også med bærekraftsperspektivet i forberedelser til studiereiser, hvor Globalvettreglene brukes aktivt.

Økologisk og bærekraftig kjøkken.

Juryen ble ekstra begeistret for Fanas prioritering av kompetanseheving for kjøkkenpersonalet innenfor bærekraft. Prosessen mot et bærekraftig kjøkken på Fana, viser at et helt vanlig kjøkken kan ta gode bærekraftige grep uten å måtte øke bemanningen eller kostnadene, så lenge de som skal gjøre endringene får den kunnskapen og kompetansen som trengs.

Fanas kjøkken er nå sertifisert som økologisk serveringssted med valørmerket bronse. •

Juryens begrunnelse

Fana har siden 2019 redusert sine klimautslipp med hele 84 prosent. Det har de fått til ved å arbeide visjonært og helhetlig for grønn omstilling av både drift, pedagogikk og kultur, og ved å systematisk følge strategiplaner for reduksjon av utslipp. Skolen har jobbet godt ut ifra eksisterende ressurser, og har involvert både elever og pedagogisk-, kjøkken- og driftspersonell i endringen. Det har blant annet ført til utviklingen av flere linjefag og fellesfag som vekker nysgjerrighet og bevissthet om klima blant elever. Spesielt nevneverdig er Fanas prioritering av kompetanseheving for kjøkkenpersonalet innenfor bærekraft uten å måtte øke verken bemanning eller kostnader.

Brytningstid

Av Anne Tingelstad Wøien,
daglig leder i Folkehøgskolerådet

S amfunnet har de seinere årene i økende grad vært preget av fokus på individet. «What's in it for me»? Vi blir stadig mer spesialiserte og mister i større grad blikket på viktigheten av «fellesskap». Sykehusene har blitt mer spesialiserte – hver lidelse har en ekspert. Grunnskolen har blitt mer spesialisert – allmennlæreren er borte, og hvert fag har sin «ekspert». All spesialisering har gode intensjoner, men verdien av allmennlegen og allmennlæreren er vi i ferd med å miste. Verdien av at en blir sett på som et helt menneske. En sykdom kan ha oppstått i noe annet enn der smerten sitter. Et fag på skolen kan være vanskelig å gjennomføre på grunn av helt andre årsaker enn kompleksiteten i faget. Vi trenger helhetlige blikk. Vi trenger å bli sett. Vi trenger å være en del av et fellesskap. Folkehøgskolene er fellesskap.

I disse dager tar folkehøgskolene opp nye elever for skoleåret 2024/2025. Mange skoler er bekymret for framtida. Barnekullene går nedover, forsvaret skal ha flere inn til førstegangstjeneste, det gjennomføres en fullføringsreform i videregående skole, og verden er urolig. I det hele endrer myndighetene opptaksreglene til høyere utdanning, tilleggspoengene forsvinner, og en ny folkehøgskolelov er på vei.

Vi lever i ei brytningstid i en urolig verden preget av krig og konflikt og kamp for en mer bærekraftig klode. Dagens ungdom står overfor store spørsmål. Folkehøgskolene er på leit etter hvordan vi kan vise de unge at vi kan være et redskap for å håndtere de store spørsmålene og hjelpe på rett vei.

Tida utfordrer oss på omstilling. Folkehøgskolene har alltid vært i omstilling, men klarer vi omstillingen raskt nok? Hvordan kan folkehøgskolene klare å være et ønsket tilbud i framtida? Hvordan klarer vi å gi de unge håp og selvtillit nok til å delta og til å styrke demokratiet?

Det er uhyre vanskelig å forutsi ungdommenes valg og hva som skal til for at de ønsker å gå på folkehøgskole. Vi ønsker å vise til at de, gjennom et år på folkehøgskole, blir mer bevisste og modne. Styrker som er viktige for deres vei videre. Viktig for videre studier og arbeidsliv eller for å fullføre videregående skole.

Jeg har i mange sammenhenger pekt på at det er viktig med samarbeid med kommunen både administrativt og politisk. En tidligere ordfører blir plutselig kunnskapsminister, og en kommunestyrerepresentant blir plutselig statsråd for høyere utdanning og forskning. Samarbeidet må, som i en vennegjeng, holdes «varmt». Samarbeid med kommunens- og fylkeskommunens rådgiverkorps er også vesentlig viktig. Om ikke rådgiverne har

kunnskap om folkehøgskolen, kan vi ikke regne med at noen anbefaler noen å velge folkehøgskole. Samarbeid med fylkets oppfølgingstjeneste (OT) er også en inngang for elevrekruttering. Har Oppfølgingstjenesten kunnskap om folkehøgskole, kan de også foreslå dette som et alternativ for ungdommen.

Å oppleve å være en del av et fellesskap er avgjørende for egen livskvalitet for resten av livet. I Norge har vi dyrekjøpte erfaringer med hvor viktig det er. I et fellesskap som på folkehøgskolen, får de unge anledning til å lære om og av andre, ha forståelse for andres ståsted og utfordres på å ha empati med andre. Folkehøgskolen er et redskap for å bli en god medborger og ha et bevisst forhold til et fellesskap.

Vårt mål må være at folkehøgskolene blir en arena for fellesskap, for å stille de store spørsmålene og få veiledning til å finne svar – i fellesskap. Kun gjennom å være en del av noe, vil vi kunne løse de store spørsmålene verden står overfor. Klarer folkehøgskolene å vise hvordan vi kan gi ungdom verktøy gjennom fellesskap, tror jeg vi kan bli et svært viktig år for mange i en brytningstid. •

«Tida utfordrer oss på omstilling. Folkehøgskolene har alltid vært i omstilling, men klarer vi omstillingen raskt nok?»

Danning og Demokrati: Nordisk konferanse i Helsingborg 11.-12. april 2024

Nordisk Folkehøgskoleråd inviterer deg til konferanse om danning og demokrati på Sundsgården folkhögskola i Helsingborg, Sverige, 11.-12. april 2024. Konferansen er for deg som jobber i folkehøgskolen, og du vil møte både nordiske kollegaer og andre inspirerende fagfolk. Vi oppfordrer alle skoler til å sende en representant!

Scann QR-koden for program og påmelding (<https://ffd.nemtilmeld.dk/375/>)

Formålet med konferansen er å gi deg redskaper til å veilede de unge til å engasjere seg i omverdenen sin, og delta demokratisk. Det vil du få gjennom diskusjoner, workshops og spennende foredrag, der nordiske perspektiver på folkehøgskolens rolle i demokratisk danning er den røde tråden.

Hvorfor skal skolen sende en representant?

• **Inspirasjon for hele skolen:** Ved å delta på konferansen, blir representanten rustet med verdifulle redskaper og ideer som kan deles og videreformidles til resten av skolens stab – for eksempel på et lærermøte?

• **Faglig utvikling:** Få innsikt i innovative læremetoder og undervisningsopplegg som kan berike deres undervisningspraksis. Konferansen gir deg ikke bare teoretisk innsikt, men også konkrete strategier for å styrke og oppmuntre elevene til å bli aktive deltakere i demokratiske rom. Utforsk hvordan folkehøgskoler kan spille en sentral rolle i å forme fremtidige demokratiske løsninger.

• **Nettverksbygging:** Møt lærere og folkehøgskolekollegaer fra hele Norden, utveksle erfaringer, og bygg verdifulle nettverk. Konferansen er en unik mulighet til å utvide horisontene dine og få innsikt fra ulike nordiske perspektiver. Kanskje blir det starten på et spennende samarbeid?

• **Vakker reiserute:** Helsingborg er lett tilgjengelig, og du kan ta toget hele veien. Konferansen er på Sundsgården folkhögskola, som ligger ved kysten med flott havutsikt!

• **Demokratiet trenger oss!** Demokratiet står overfor mange utfordringer globalt, og det er de unge som skal forme fremtidens løsninger. Som underviser spiller du en sentral rolle i å styrke de unge ved å dyrke demokratisk danning som redskap for å møte dagens og morgendagens utfordringer. La oss sammen tenke nytt, reflektere, dele erfaringer og legge grunnlaget for en demokratisk fremtid.

20 spørsmål til din allmenndannelse – eller bare for moro!

1. Når er den internasjonale Holocaustdagen?
2. Hva heter ministeren som overtok for Sandra Borch som forsknings- og høyere utdanningsminister?
3. Hva er spesielt med håret til det greske monstret Medusa?
4. For hvilken by er St. Hallvard skytshelgen?
5. Hvilken isbre er Norges største?
6. Hva er et annet navn på Engsoleien?
7. Hvem regisserte filmen *The Passion of the Christ* fra 2004?
8. Hva het humorgruppa bak Jesusfilmparodien *Life of Brian*?
9. Er NATO et akronym eller et synonym?
10. Hva er et vanlig gresk navn på «den øverste delen av byen»?
11. Hva er arabica og robusta eksempler på?
12. Nevn en av de to helligdommene som ligger på Tempelhøyden i Jerusalem?
13. Via Dolorosa er en gate i Jerusalem. Hvorfor er mange kristne opptatt av den?
14. Evangelisten Johannes forbindes gjerne med et dyr, hvilket?
15. Hvilken krigsforbryter fra andre verdenskrig ble henrettet i Israel i 1962?
16. Hva heter forfatteren bak den suksessrike debutromanen *Da vi var yngre*?
17. Hvilken sport drev «Kupper'n» med?
18. Hvilken sport drev «Kniksen» med?
19. Emma Steinbakken sang på hiten «Jeg glemmer deg aldri». Hvilken gruppe har originallåta?
20. Malena Ernman er en kjent og anerkjent svensk operasanger. Hennes datter er blitt langt mer kjent, hva heter hun?

Fasit fra nr 4/2023

The crossword puzzle grid contains the following words:

- Across:** KAKTUS, TAURIN, TADEL, TETE, TOR, OS, KIR, V, EIR, AR, PRONTO, RØJG, TED, G.
- Down:** K, URIN, T, DE, T, R, O, H, Ø, S, K, O, L, E, E, Ø, K, H, A, R, S, E, N, D, E, T, A, S, T, U, B, B, E, A, R, S, E, L, E, R, Ø, J, G, T, E, D, G.

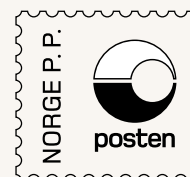
Fasit:
 1. 27. januar; 2. Oddmund Hoel; 3. Håret hennes er giftige slanger; 4. Oslo; 5. Jostedal; 6. Smørblomst; 7. Mel Gibson; 8. Monty Python; 9. Akronym; 10. Akropolis; 11. Kaffebønner; 12. Klippedom og Al-Aqsa-moskeen; 13. Det var den veien Jesus gikk fra sin dødsdom til stedet der han ble korsfestet; 14. Ørnen; 15. Adolf Eichmann; 16. Oliver Lovrenski; 17. Skøyter; 18. Fotball; 19. Heilbiller; 20. Greta Thunberg

Kryssord

The crossword puzzle grid contains the following words:

- Across:** SOLV-VINNER, ROPER-TALL, PAT-INA, ROPER-TALL, ØGLE, HAV, POPU-LÆRT, FLIRE, AVLEGGES I RETTEN, UKOKT, VENN AV BARBIE, VOKA-LEN, VENN-DAL-SIDE, SPIS-TE, PRYD-PLANTE, ÆR-FUGL-HUNN.
- Down:** SCARM, TIDS-SKRIFT, MÅNE, DE ER VIKTIGE Å SKAPE, KJ. TEGN KRYPTON, ROPER-TALL 1000, SØLV-VINNER, ROPER-TALL 50, ROPER-TALL 10, ØGLE, BEKREFT-ELSE BIBELSK KVINNE, FIL-TRE-RE, ØGLE, BEKREFT-ELSE BIBELSK KVINNE, HØYDE-DRAG, SOSIALT NETT-VERK, ØR-STED, SKRU, REPA-RERE, LESE-STOFF, VENN AV BARBIE, AKA-DENIET, TRE-SORT, REP, MOD-ELL, ODDE, TRØSTE, VOKA-LEN, VENN-DAL-SIDE, TETRA-GON, SPIS-TE, PRESENS AV VÆR, KVAD-RATROT AV 91, ROPER-TALL 100, PRYD-PLANTE, ÆR-FUGL-HUNN.

Kryssord: Rolf Bangseid. Fasit kommer i neste nummer.

Illustrasjon: Karoline Holthjem Soldal

Du trenger ikke være ansatt i folkehøgskolen eller være medlem av NKF for å abonnere på steg. Abonnement tegnes hos Hilde på NKF-kontoret: hilde@ikf.no. Kr 200 for ett år.

Tema for neste nummer: Generasjon Z
Frist for innlevering av stoff: 5. april